

HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI (Camera întâi extinsă)

17 septembrie 2007*

În cauzele conexate T-125/03 și T-253/03,

Akzo Nobel Chemicals Ltd, cu sediul în Hersham, Walton on Thames, Surrey (Regatul Unit),

Akcros Chemicals Ltd, cu sediul în Hersham, Walton on Thames, Surrey,

reprezentate de C. Swaak, M. Mollica și M. van der Woude, avocați,

reclamante,

susținute de

Conseil des barreaux européens (CCBE), cu sediul în Bruxelles (Belgia), reprezentat de domnul J. Flynn, QC,

* Limba de procedură: engleza.

de

Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, cu sediul în Haga (Țările de Jos), reprezentat de O. Brouwer și C. Schillemans, avocați,

de

European Company Lawyers Association (ECLA), cu sediul în Bruxelles, reprezentată de M. Dolmans și K. Nordlander, avocați, și de J. Temple Lang, solicitor,

de

American Corporate Counsel Association (ACCA) — European Chapter, cu sediul în Paris (Franța), reprezentată de G. Berrisch, avocat, și de domnul D. Hull, solicitor,

și de

International Bar Association (IBA), cu sediul în Londra (Regatul Unit), reprezentată de J. Buhart, lawyer,

intervenienți,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată inițial de domnul R. Wainwright și de doamna C. Ingen-Housz și ulterior de domnii F. Castillo de la Torre și X. Lewis, în calitate de agenți,

pârâtă,

având ca obiect, în primul rând, o cerere privind, pe de o parte, anularea Deciziei Comisiei C (2003) 559/4 din 10 februarie 2003 și, în măsura în care este necesar, a Deciziei Comisiei C (2003) 85/4 din 30 ianuarie 2003 prin care Akzo Nobel Chemicals Ltd, Akcros Chemicals Ltd și Akcros Chemicals precum și filialele acestora au fost obligate să se supună unor controale în temeiul articolului 14 alineatul (3) din Regulamentul nr. 17 al Consiliului din 6 februarie 1962 Primul regulament de punere în aplicare a articolelor [81CE] și [82 CE] (JO 1962, 13, p. 204, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 3) (cazul COMP/E-1/38.589) și, pe de altă parte, obligarea Comisiei la restituirea anumitor documente ridicate cu ocazia inspecției respective și interzicerea utilizării conținutului acestora de către Comisie (cauza T-125/03), precum și, în al doilea rând, o cerere privind anularea Deciziei Comisiei C (2003) 1533 final din 8 mai 2003 prin care s-a respins o cerere de protecție a documentelor respective în temeiul confidențialității comunicărilor între avocați și clienți (cauza T-253/03),

TRIBUNALUL DE PRIMĂ INSTANȚĂ
AL COMUNITĂȚILOR EUROPENE (Camera întâi extinsă),

compus din domnii J. D. Cooke, președinte, R. García-Valdecasas, doamna I. Labucka, și domnii M. Prek și V. Ciucă, judecători,

grefier: doamna C. Kantza, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 28 iunie 2007, pronunță prezenta

Hotărâre

Faptele și procedura

- ¹ La 10 februarie 2003, Comisia a adoptat Decizia C (2003) 559/4 privind modificarea Deciziei C (2003) 85/4 din 30 ianuarie 2003 prin care Akzo Nobel Chemicals Ltd și Akcros Chemicals Ltd, precum și filialele acestora au fost obligate să se supună unor controale în temeiul articolului 14 alineatul (3) din Regulamentul nr. 17 al Consiliului din 6 februarie 1962 Primul regulament de punere în aplicare a articolelor [81CE] și [82 CE] (JO 1962, 13, p. 204, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 3) și prin care s-a urmărit identificarea probelor privind eventuale practici anticoncurențiale (denumite în continuare, împreună, „decizia prin care s-a dispus inspecția”).

- ² La 12 și 13 februarie 2003, funcționari ai Comisiei, împreună cu reprezentanți ai Office of Fair Trading (OFT, autoritatea britanică în domeniul concurenței) au efectuat o inspecție, în temeiul deciziei prin care s-a dispus efectuarea unei inspecții la sediile reclamantelor situate în Eccles, Manchester (Regatul Unit). Cu ocazia acestei inspecții, funcționarii Comisiei au făcut copii ale unui număr considerabil de documente.

- 3 În cursul acestor operațiuni, reprezentanții reclamantelor au arătat funcționarilor Comisiei că anumite documente erau susceptibile să fie protejate prin confidențialitatea comunicărilor între avocați și clienți (legal professional privilege sau „LPP”).

- 4 Funcționarii Comisiei au răspuns reprezentanților reclamantelor că era necesar să consulte în mod sumar documentele respective pentru a putea să își formeze propria părere asupra protecției de care ar putea beneficia eventual documentele menționate. După o lungă discuție și după ce funcționarii Comisiei și cei ai OFT au reamintit reprezentanților reclamantelor consecințele unei obstrucționări a operațiunilor de inspecție, s-a decis ca persoana responsabilă cu inspecția să consulte în mod sumar documentele respective, în prezența unui reprezentant al reclamantelor.

- 5 În timpul examinării respectivelor documente a intervenit un dezacord cu privire la cinci documente care, în final, au fost abordate de către Comisie în două moduri.

- 6 Primul dintre aceste documente este un memorandum dactilografiat de două pagini, din 16 februarie 2000, întocmit de directorul general al Akcros Chemicals și adresat unui superior al său. Potrivit reclamantelor, acest memorandum conținea informații obținute de directorul general cu ocazia discuțiilor interne cu alți angajați. Conform acestora, informațiile au fost culese în vederea obținerii unei opinii juridice externe în cadrul programului de conformare cu dreptul concurenței stabilit de Akzo Nobel. Al doilea document este un al doilea exemplar al acestui memorandum, pe care figurează adnotări manuscrise care se referă la contacte cu un avocat al reclamantelor, în care se face referire, printre altele, la numele acestuia.

- 7 După ce au primit explicațiile reclamantelor în legătură cu cele două documente, funcționarii Comisiei nu au fost în măsură să ajungă pe loc la o concluzie definitivă în ceea ce privește eventuala protecție de care ar fi trebuit să beneficieze cele două documente. Prin urmare, au realizat o copie a acestor documente și au introdus-o într-un plic sigilat pe care l-au ridicat la încheierea inspecției. Reclamantele au identificat aceste documente ca aparținând „seriei A”.
- 8 Al treilea document care a făcut obiectul unui dezacord este constituit dintr-o serie de note manuscrite ale directorului general al Akcros Chemicals, despre care reclamantele susțin că au fost redactate cu ocazia discuțiilor cu angajații și folosite în vederea redactării memorandumului dactilografiat din seria A. În sfârșit, ultimele două documente în discuție sunt două mesaje electronice, între directorul general al Akcros Chemicals și domnul S., coordonator al societății Akzo Nobel pentru dreptul concurenței. Acesta din urmă este un avocat înscris în baroul olandez care, în momentul în care s-au petrecut faptele, era membru al serviciului juridic al societății Akzo Nobel și, în consecință, angajat permanent al acestei întreprinderi.
- 9 După ce a examinat aceste trei documente și a primit explicațiile reclamantelor, persoana responsabilă cu inspecția a considerat că acestea nu erau în mod cert protejate de confidențialitatea comunicărilor între avocați și clienți. Prin urmare, aceasta a realizat o copie pe care a anexat-o la dosar, fără a o introduce separat într-un plic sigilat. Reclamantele au identificat aceste trei documente ca aparținând „seriei B”.
- 10 La 17 februarie 2003, reclamantele au trimis o scrisoare Comisiei, în cuprinsul căreia își prezentau motivele pentru care documentele din seria A și cele din seria B erau, în opinia acestora, protejate de confidențialitate.

- 11 Prin scrisoarea din 1 aprilie 2003, Comisia a informat reclamantele că argumentele prezentate în scrisoarea acestora din 17 februarie 2003 nu îi permiteau să concluzioneze că documentele respective erau în mod efectiv protejate prin confidențialitate. Cu toate acestea, Comisia arăta că reclamantele aveau posibilitatea să prezinte observații asupra acestor concluzii preliminare într-un termen de două săptămâni, la expirarea căruia aceasta va adopta o decizie finală.
- 12 Prin cererea depusă la grefa Tribunalului la 11 aprilie 2003, reclamantele au introdus, în temeiul articolului 230 al patrulea paragraf CE, o acțiune având ca obiect, pe de o parte, anularea Deciziei din 10 februarie 2003 și, în măsura în care era necesar, a Deciziei din 30 ianuarie 2003, precum și, pe de altă parte, restituirea documentelor în litigiu (cauza T-125/03).
- 13 La 17 aprilie 2003, reclamantele au informat Comisia cu privire la depunerea cererilor în cauza T-125/03. De asemenea, acestea au menționat că observațiile pe care fuseseră invitate să le depună la 1 aprilie 2003 erau conținute în această cerere introductivă. În aceeași zi, reclamantele au depus o cerere, în temeiul articolelor 242 CE și 243 CE, având ca obiect în principal suspendarea executării deciziei din 10 februarie 2003 (cauza T-125/03 R).
- 14 La 8 mai 2003, Comisia a adoptat Decizia C (2003) 1533 final, prin care a respins cererea de protecție a documentelor în litigiu în baza confidențialității comunicărilor între avocați și clienți, în temeiul articolului 14 alineatul (3) din Regulamentul nr. 17 (denumită în continuare „decizia de respingere din 8 mai 2003”). La articolul 1 din această decizie, Comisia respinge cererea reclamantelor având ca obiect returnarea documentelor din seria A și din seria B și confirmarea de către Comisie a distrugerii tuturor copiilor de pe aceste documente aflate în posesia sa. La articolul 2 din aceeași decizie, Comisia indică intenția sa de a deschide plicul sigilat care conținea documentele din seria A și de a le anexa la dosar. Cu toate acestea, Comisia precizează că nu va realiza această operațiune înainte de expirarea termenului de introducere a acțiunii împotriva deciziei menționate.

- 15 Prin cererea depusă la grefa Tribunalului la 4 iulie 2003, reclamantele au formulat o acțiune, în temeiul articolului 230 al patrulea paragraf CE, având ca obiect anularea deciziei de respingere din 8 mai 2003 (cauza T-253/03). Prin înscris separat, înregistrat la 11 iulie 2003, reclamantele au depus o cerere de aplicare a unor măsuri provizorii având ca obiect, în principal, suspendarea executării respectivei decizii (cauza T-253/03 R).
- 16 Prin cereri depuse la 30 iulie, la 7 august și, respectiv, la 11 și la 18 august 2003, Conseil des barreaux européens (CCBE, Consiliul Barourilor Europene), Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten (Ordinul olandez al avocaților) și European Company Lawyers Association (ECLA, Asociația europeană a consilierilor juridici privind dreptul societăților comerciale) au solicitat să intervină în cauzele T-125/03 și T-253/03 în susținerea concluziilor reclamantelor. Intervenția acestor asociații a fost admisă prin două ordonanțe ale președintelui Camerei a cincea a Tribunalului din 4 noiembrie 2003.
- 17 Prin înscris separat depus la grefa Tribunalului la 1 august 2003, Comisia a ridicat o excepție de inadmisibilitate în temeiul articolului 114 din Regulamentul de procedură al Tribunalului, împotriva acțiunii formulate în cauza T-125/03.
- 18 În legătură cu măsurile provizorii în cauzele T-125/03 R și T-253/03 R și la cererea președintelui Tribunalului, la 8 septembrie 2003, Comisia a trimis președintelui, într-un plic confidențial, o copie a documentelor din seria B, precum și plicul sigilat care conținea documentele din seria A.
- 19 Prin Ordonanța președintelui Tribunalului din 30 octombrie 2003, Akzo Nobel Chemicals și Akcros Chemicals/Comisia (T-125/03 R și T-253/03 R, Rec., p. II-4771), a fost respinsă cererea de aplicare a unor măsuri provizorii în cauza T-125/03 R, în timp ce cererea de aplicare a unor măsuri provizorii în cauza T-253/03 R a fost admisă în parte. În consecință, s-a suspendat executarea prevederilor deciziei de respingere din 8 mai 2003 prin care Comisia hotărâse să deschidă plicul sigilat care

conținea documentele din seria A. Președintele Tribunalului a dispus ca aceste documente să fie păstrate la grefa Tribunalului până când acesta se va pronunța cu privire la acțiunea principală. De asemenea, președintele Tribunalului a luat act de declarația Comisiei, potrivit căreia aceasta nu ar permite terților să aibă acces la documentele din seria B până la pronunțarea hotărârii în acțiunea principală din cauza T-253/03.

- 20 Prin cererile depuse la 17 octombrie și la 26 noiembrie 2003, respectiv la 25 noiembrie 2003, European Council on Legal Affairs (Consiliul European privind Probleme Juridice) și Section on Business Law a International Bar Association (Departamentul de drept al afacerilor al International Bar Association) au solicitat să intervină în cauzele T-125/03 și T-253/03 în susținerea concluziilor formulate de reclamante. Tribunalul a respins aceste cereri de intervenție prin Ordonanțele din 28 mai 2004.
- 21 La 13 noiembrie 2003, Comisia a depus o cerere de judecare cu prioritate în temeiul articolului 55 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Tribunalului. Aceasta a reiterat respectiva cerere la 8 octombrie 2004.
- 22 Prin cererea depusă la 25 noiembrie 2003, American Corporate Counsel Association (ACCA) — European Chapter (Asociația Americană a Consilierilor de Întreprindere — Secția europeană) a solicitat să intervină în cauza T-253/03 în susținerea concluziilor reclamantelor. Intervenția ACCA a fost admisă prin Ordonanța președintelui Camerei a cincea a Tribunalului din 10 martie 2004.
- 23 Prin Ordonanța Tribunalului din 5 martie 2004, excepția de inadmisibilitate ridicată de Comisie în cauza T-125/03 a fost unită cu fondul în temeiul articolului 114 alineatul (4) din Regulamentul de procedură.

- 24 Prin Ordonanța din 27 septembrie 2004, Comisia/Akzo și Akcros [C-7/04 P(R), Rec., p. I-8739], în urma recursului formulat de Comisie, președintele Curții a anulat punctele din dispozitivul Ordonanței președintelui Tribunalului din 30 octombrie 2003, Akzo Nobel Chemicals și Akcros Chemicals/Comisia, citată anterior, prin care se suspenda executarea deciziei de respingere din 8 mai 2003 și se dispunea păstrarea documentelor din seria A la grefa Tribunalului. Cu toate acestea, președintele Curții a luat act de declarația Comisiei, potrivit căreia aceasta nu ar permite terților să aibă acces la documentele din seria A până la pronunțarea hotărârii în acțiunea principală din cauza T-253/03.
- 25 În urma Ordonanței președintelui Curții, Comisia/Akzo și Akcros, citată anterior, prin scrisoarea din 15 octombrie 2004, grefa Tribunalului a returnat Comisiei plicul sigilat care conținea documentele din seria A.
- 26 La 20 februarie 2006, International Bar Association (IBA, Asociația Internațională a Barourilor) a depus cereri de intervenție în cauzele T-125/03 și T-253/03 în susținerea concluziilor reclamantelor. Intervenția IBA a fost admisă prin două Ordonanțe ale președintelui Camerei întâi a Tribunalului din 26 februarie 2007.
- 27 În temeiul articolului 14 din Regulamentul de procedură și la propunerea Camerei întâi, Tribunalul a hotărât, la 19 aprilie 2007, după ascultarea părților, să trimită cauzele spre judecare Camerei întâi extinse în conformitate cu articolul 51 din regulamentul menționat.
- 28 Prin Ordonanța președintelui Camerei întâi extinse a Tribunalului din 20 aprilie 2007, cauzele T-125/03 și T-253/03 au fost conexe în vederea procedurii orale și a pronunțării hotărârii, în conformitate cu articolul 50 din Regulamentul de procedură.

- 29 Prin Ordonanța Camerei întâi extinse din 25 aprilie 2007, Tribunalul a solicitat Comisiei să prezinte documentele din seriile A și B, în temeiul articolului 24 primul paragraf din Statutul Curții și al articolului 65 litera (b), al articolului 66 alineatul (1) și al articolului 67 alineatul (3) al doilea paragraf din Regulamentul de procedură. Comisia a dat curs acestei cereri în termenul acordat.
- 30 În urma raportului judecătorului raportor, Tribunalul (Camera întâi extinsă) a hotărât să deschidă procedura orală.
- 31 Pledoariile părților și răspunsurilor acestora la întrebările adresate de Tribunal au fost prezentate în ședința din 28 iunie 2006.

Concluziile părților

- 32 În cauza T-125/03, reclamantele solicită Tribunalului:

- respingerea excepției de inadmisibilitate ridicată de Comisie;

- anularea Deciziei din 10 februarie 2003 și, în măsura în care este necesar, a Deciziei din 30 ianuarie 2003, în măsura în care Comisia le-a interpretat în sensul că acestea legitimează și/sau constituie temeiul pentru ridicarea și/sau examinarea și/sau lectura documentelor în litigiu;

— obligarea Comisiei la restituirea documentelor în litigiu, precum și interzicerea folosirii conținutului lor de către aceasta;

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

33 În cauza T-125/03, CCBE, ECLA și IBA solicită Tribunalului:

— anularea Deciziei din 10 februarie 2003;

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

34 Ordinul olandez al avocaților susține de asemenea concluziile formulate de reclamante în cauza T-125/03.

35 În cauza T-125/03, Comisia solicită Tribunalului:

— respingerea acțiunii ca inadmisibilă;

— în subsidiar, respingerea acțiunii ca neîntemeiată;

— obligarea reclamantelor la plata cheltuielilor de judecată.

36 În cauza T-253/03, reclamantele solicită Tribunalului:

— anularea deciziei de respingere din 8 mai 2003;

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

37 În cauza T-253/03, CCBE, ECLA, ACCA și IBA solicită Tribunalului:

— anularea deciziei de respingere din 8 mai 2003;

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

38 Ordinul olandez al avocaților susține de asemenea concluziile formulate de reclamante în cauza T-253/03.

39 În cauza T-253/03, Comisia solicită Tribunalului:

- respingerea acțiunii;

- obligarea reclamantelor la plata cheltuielilor de judecată.

Cu privire la admisibilitatea acțiunii în cauza T-125/03

Argumentele părților

40 Comisia susține că în cauza T-125/03 acțiunea este inadmisibilă având în vedere faptul că actul atacat în această cauză, și anume decizia prin care se dispune inspecția, nu este cel care a produs efectele juridice care fac obiectul prezentei proceduri. Aceasta afirmă că o acțiune în anulare nu este admisibilă decât dacă, în primul rând, actul atacat produce efecte juridice obligatorii de natură să afecteze interesele unui reclamant, modificând în mod distinct situația juridică a acestuia (Hotărârea Curții din 11 noiembrie 1981, IBM/Comisia, 60/81, Rec., p. 2639, punctul 9) și, în al doilea rând, reclamantul mai are un interes în anularea acestui act (Hotărârea Curții din 6 martie 1979, Simmenthal/Comisia, 92/78, Rec., p. 777, punctul 32). Pentru a stabili dacă un act sau o decizie produce astfel de efecte juridice, ar trebui să se analizeze conținutul său esențial (Hotărârea Tribunalului din 20 noiembrie 2002, Lagardère și Canal+/Comisia, T-251/00, Rec., p. II-4825, punctele 63 și 64). Or, în speță, decizia prin care s-a dispus inspecția nu ar avea nicio legătură directă cu obiectul prezentei cauze. Ridicarea documentelor în litigiu ar fi, într-adevăr, în mod evident disociabilă de decizia prin care s-a dispus inspecția, care nu constituie decât baza juridică a acesteia.

41 Comisia subliniază că, în circumstanțele din speță, acțiunea care a afectat în mod direct situația juridică a reclamantelor face obiectul unei proceduri distincte de cea prin care s-a dispus inspecția, și anume procedura care se referă în mod specific la protecția confidențialității comunicărilor între avocați și clienți, stabilită în Hotărârea Curții din 18 mai 1982, AM & S/Comisia (155/79, Rec., p. 1575, denumită în continuare „Hotărârea AM & S”). În cadrul acestei proceduri, ridicarea documentelor în litigiu nu ar fi constituit decât un act pregătitor pentru decizia de respingere din 8 mai 2003, prin care Comisia ar fi soluționat problema specifică a protecției acestor documente. Prin ea însăși, această acțiune de ridicare de documente nu ar reprezenta prin urmare un act atacabil. În orice caz, chiar admitând că decizia prin care s-a dispus inspecția ar fi putut fi inițial atacată, adoptarea ulterioară a deciziei de respingere din 8 mai 2003 ar fi lipsit de obiect această acțiune. În plus, Comisia susține că, inclusiv în absența unei proceduri specifice de control al legalității actelor de procedură realizate în cursul unei inspecții, eventuala lor neregularitate ar putea fi totuși invocată în cadrul unei acțiuni formulate împotriva deciziei finale prin care s-a constatat o încălcare a normelor de concurență.

42 În replică, reclamantele susțin că anularea deciziei prin care s-a dispus inspecția poate avea consecințe juridice în privința lor, cum ar fi, în primul rând, consecința declarării ilegalității posesiei și a utilizării de către Comisie a documentelor ridicate. Reclamantele admit că această decizie nu se referă în mod specific la respectivele documente și că, de fapt, nu această decizie a influențat situația lor juridică, ci ridicarea și examinarea ulterioare ale acestor documente de către Comisie. Acestea pretind că, în orice caz, atunci când Comisia, înainte de a adopta o decizie ad-hoc, susceptibilă să facă obiectul unei acțiuni în instanță având ca obiect o cerere de recunoaștere a confidențialității comunicărilor între avocați și clienți, ia cunoștință de conținutul documentelor respective, situația juridică a întreprinderii vizate este imediat și în mod ireparabil afectată. Prin urmare, actul susceptibil de a fi atacat nu ar putea fi decât decizia prin care s-a dispus inspecția.

43 Reclamantele subliniază că, în speță, nu erau obligate ca, înainte de sesizarea instanțelor comunitare, să aștepte eventuala adoptare de către Comisie a unei decizii ulterioare ad-hoc de respingere a protecției documentelor în litigiu. Această

decizie, oricare ar fi ea, nu ar putea fi considerată drept actul care afectează situația lor juridică, ceea ce s-ar fi întâmplat deja în momentul în care Comisia a citit documentele care fac obiectul dezacordului. În plus, contrar celor pretinse de Comisie, aceasta nu ar fi garantat reclamantelor, la terminarea inspecției, că o decizie legată de confidențialitatea documentelor respective va fi adoptată într-un termen rezonabil. Pe de altă parte, reclamantele invocă faptul că nici nu trebuiau să aștepte adoptarea de către Comisie a unei eventuale decizii finale de sancționare pentru a sesiza instanța comunitară. Într-adevăr, ar trebui ca acestea să fie în măsură să își protejeze dreptul la confidențialitate chiar dacă nu s-a soluționat cauza nici printr-o decizie de constatare a unei încălcări, nici printr-o decizie de finalizare a investigației. De asemenea, o acțiune introdusă împotriva unei decizii de sancționare nu ar fi suficientă pentru a proteja în mod eficient situația lor juridică.

44 Pe de altă parte, potrivit reclamantelor, ridicarea documentelor în litigiu de către Comisie și faptul că aceasta ia cunoștință de conținutul lor nu pot fi considerate că reprezintă ele însele decizia care afectează situația lor juridică, în măsura în care aceste acte de divulgare nu reprezintă decât aplicarea deciziei prin care s-a dispus inspecția și nu sunt dissociabile de aceasta. Reclamantele contestă de asemenea argumentarea Comisiei, potrivit căreia acțiunea de ridicare a documentelor în litigiu nu a reprezentat decât un act pregătitor al deciziei de respingere din 8 mai 2003. Astfel, cel puțin în ceea ce privește documentele din seria B, nu ar fi nicio îndoială că în cursul inspecției Comisia a decis în mod unilateral că aceste documente nu erau protejate și a dispus prezentarea lor de către reclamante, luând astfel cunoștință de conținutul acestora. Decizia de respingere din 8 mai 2003 ar fi putut fi, în speță, actul susceptibil de a fi atacat doar dacă funcționarii Comisiei ar fi introdus cele două serii de documente într-un plic sigilat fără a le controla în prealabil. În schimb, în speță, această decizie de respingere nu ar fi făcut decât să confirme decizia Comisiei prin care s-a dispus divulgarea documentelor din seria B.

Aprecierea Tribunalului

45 Conform unei jurisprudențe constante, constituie acte susceptibile să facă obiectul unei acțiuni în anulare în sensul articolului 230 CE măsurile care produc efecte juridice obligatorii de natură să afecteze interesele reclamantului, modificând în mod distinct situația juridică a acestuia (Hotărârea IBM/Comisia, citată anterior, punctul 9, și Hotărârea Tribunalului din 18 decembrie 1992, Cimenteries CBR și alții/Comisia, T-10/92-T-12/92 și T-15/92, Rec., p. II-2667, punctul 28). În principiu, măsurile intermediare, al căror obiect este pregătirea deciziei finale, nu constituie, prin urmare, acte atacabile. Cu toate acestea, din jurisprudență rezultă că actele adoptate în cursul procedurii pregătitoare care constituie prin ele însele ultima etapă a unei proceduri speciale, distincte de cea care trebuie să permită Comisiei să se pronunțe pe fond și care produc efecte juridice obligatorii de natură să afecteze interesele reclamantului, modificând în mod distinct situația juridică a acestuia, constituie de asemenea acte atacabile (Hotărârea IBM/Comisia, citată anterior, punctele 10 și 11, și Hotărârea Tribunalului din 7 iunie 2006, Österreichische Postsparkasse și Bank für Arbeit und Wirtschaft/Comisia, T-213/01 și T-214/01, Rec., p. II-1601, punctul 65).

46 Dacă o întreprindere invocă confidențialitatea comunicărilor între avocați și clienți pentru a se opune ridicării unui document cu ocazia unei inspecții realizate în temeiul articolului 14 din Regulamentul nr. 17, decizia prin care Comisia respinge o asemenea cerere produce efecte juridice față de respectiva întreprindere, modificând în mod distinct situația sa juridică. Într-adevăr, această decizie îi refuză beneficiul unei protecții prevăzute de dreptul comunitar și are un caracter definitiv și independent de decizia finală prin care se constată o încălcare a normelor de concurență (a se vedea în acest sens Hotărârea AM & S, punctele 27 și 29-32; a se vedea de asemenea, prin analogie, Hotărârea Curtții din 24 iunie 1986, AKZO Chemie/Comisia, 53/85, Rec., p. 1965, punctele 18-20).

47 În această privință, trebuie subliniat faptul că posibilitatea de care dispune întreprinderea de a introduce o acțiune împotriva unei eventuale decizii prin care se constată

o încălcare a normelor de concurență nu este suficientă pentru a-i oferi o protecție adecvată a drepturilor sale. Pe de o parte, procedura administrativă poate să nu fie finalizată cu o decizie de constatare a unei încălcări. Pe de altă parte, dacă se formulează o acțiune împotriva respectivei decizii, aceasta nu oferă oricum întreprinderii posibilitatea de a preveni efectele ireversibile pe care le-ar produce luarea la cunoștință fără drept de documentele protejate prin confidențialitate (a se vedea prin analogie Hotărârea AKZO Chemie/Comisia, citată anterior, punctul 20).

48 Prin urmare, decizia Comisiei prin care se respinge o cerere de protecție a unui anumit document în temeiul confidențialității – și prin care se dispune, dacă este cazul, predarea documentului respectiv – încheie o procedură specială distinctă de cea care trebuie să permită Comisiei să decidă în legătură cu existența unei încălcări a normelor de concurență și reprezintă, prin urmare, un act susceptibil să facă obiectul unei acțiuni în anulare, însoțit, dacă este necesar, de o cerere de aplicare a unor măsuri provizorii destinată în principal să suspende executarea deciziei până când Tribunalul se pronunță asupra acțiunii principale.

49 De asemenea, trebuie subliniat faptul că, atunci când Comisia, cu ocazia unei inspecții, ridică un document în legătură cu care s-a invocat protecția în baza confidențialității și îl anexează la dosarul investigației fără să îl introducă într-un plic sigilat și fără să fi adoptat o decizie formală de respingere, acest act material implică în mod necesar o decizie tacită a Comisiei prin care se respinge protecția invocată de întreprindere (a se vedea prin analogie Hotărârea AKZO Chemie/Comisia, citată anterior, punctul 17) și permite Comisiei să ia imediat cunoștință de conținutul documentului respectiv (a se vedea punctul 86 de mai jos). Prin urmare, această decizie tacită trebuie de asemenea să poată face obiectul unei acțiuni în anulare.

50 În speță, fiind în discuție, în primul rând, documentele din seria A, trebuie să se constate că, în cadrul inspecției de la sediul reclamantelor, agenții Comisiei nu au fost în măsură să ajungă la o concluzie definitivă în ceea ce privește eventuala protecția de care ar trebui să beneficieze respectivele documente și s-au limitat la realizarea unei copii și la introducerea acestora într-un plic sigilat pe care l-au ridicat

(a se vedea punctul 7 de mai sus). Comisia a respins în mod definitiv cererea reclamantelor privind protejarea respectivelor documente în temeiul confidențialității numai prin decizia de respingere din 8 mai 2003. În această decizie, Comisia a arătat, printre altele, că avea intenția să deschidă plicul sigilat care conținea documentele respective și să le anexeze la dosar, după expirarea termenului pentru introducerea acțiunii împotriva acestei decizii (a se vedea punctul 14 de mai sus). Pe de altă parte, nu se contestă faptul că decizia de respingere a fost adoptată de către Comisie fără ca aceasta să deschidă plicul sigilat și, prin urmare, fără să ia cunoștință de conținutul documentelor din seria A.

51 În al doilea rând, în ceea ce privește documentele din seria B, este important de subliniat că, spre deosebire de cele din seria A, cu ocazia inspecției, Comisia a considerat că în mod evident acestea nu erau protejate prin confidențialitate, în pofida cererii formulate de reclamante în această privință. În consecință, Comisia a realizat o copie a documentelor pe care a anexat-o la dosar, fără a o introduce într-un plic sigilat (a se vedea punctul 9 de mai sus). Nerecunoașterea acestei protecții s-a realizat așadar, în ceea ce privește documentele din seria B, în timpul inspecției. De altfel, Comisia a luat cunoștință în acest moment de conținutul documentelor respective.

52 Având în vedere cele de mai sus, trebuie să se concluzioneze că, pentru soluționarea prezentelor cauze, actele care au produs efecte juridice obligatorii de natură să afecteze interesele reclamantelor, modificând în mod distinct situația lor juridică, au fost, pe de o parte, în ceea ce privește documentele din seria B, decizia tacită de respingere concretizată în actul material de ridicare și de anexare la dosar a acestor documente, fără a le introduce într-un plic sigilat, și, pe de altă parte, în ceea ce privește documentele din seria A, decizia formală din 8 mai 2003 de respingere a cererii de protecție. Prin urmare, aceste două decizii constituie acte susceptibile de a face obiectul unei acțiuni în anulare.

53 De asemenea, trebuie subliniat faptul că, în decizia de respingere din 8 mai 2003, Comisia a respins în mod definitiv, inclusiv în ceea ce privește documentele din seria B, cererea reclamantelor de protecție a confidențialității (a se vedea punctul 14 de mai

sus). Procedând astfel, Comisia și-a îndeplinit obligația de a adopta o decizie formală de respingere a cererii respective de protecție și a încheiat în mod definitiv procedura specială distinctă prevăzută în acest sens. Această decizie nu are așadar un caracter pur confirmativ în legătură cu documentele din seria B. În consecință, este necesar să se concluzioneze că reclamantele aveau dreptul să conteste această decizie inclusiv în legătură cu documentele din seria B. În plus, trebuie să se constate că, în ceea ce privește aceste documente, Comisia nu se opune admisibilității acțiunii formulate de reclamante în cauza T-253/03 împotriva deciziei de respingere din 8 mai 2003.

54 În schimb, se constată că decizia prin care s-a dispus inspecția – actul atacat în cauza T-125/03 – nu a produs efectele juridice invocate de reclamante în cadrul acțiunii lor în anulare.

55 În acest sens, este important de subliniat că legalitatea unui act trebuie să fie apreciată în funcție de elementele de drept și de fapt care existau la data adoptării acestei decizii, astfel încât actele ulterioare unei decizii nu îi pot afecta validitatea (Hotărârea Curții din 8 noiembrie 1983, IAZ și alții/Comisia, 96/82-102/82, 104/82, 105/82, 108/82 și 110/82, Rec., p. 3369, punctul 16, și Hotărârea din 17 octombrie 1989, Dow Benelux/Comisia, 85/87, Rec., p. 3137, punctul 49). Astfel, dintr-o jurisprudență constantă, rezultă că, în cadrul unei inspecții în temeiul articolului 14 din Regulamentul nr. 17, o întreprindere nu ar putea să invoce ilegalitatea care ar afecta derularea procedurii de inspecție în susținerea concluziilor privind anularea actului în baza căruia Comisia realizează această inspecție (a se vedea în acest sens Hotărârea Dow Benelux/Comisia, citată anterior, punctul 49, și Hotărârea Tribunalului din 20 aprilie 1999, Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, T-305/94-T-307/94, T-313/94-T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 și T-335/94, Rec., p. II-931, punctul 413). Prin urmare, utilizarea dată unei decizii prin care s-a dispus o inspecție nu are incidență asupra legalității deciziei prin care s-a dispus inspecția (Hotărârea Tribunalului din 8 martie 2007, France Télécom/Comisia, T-339/04, Rep., p. II-521, punctul 54, și Hotărârea France Télécom/Comisia, T-340/04, Rep., p. II-573, punctul 126).

56 În speță, trebuie să se constate că actele și deciziile contestate de reclamante au intervenit ca urmare a adoptării deciziei prin care s-a dispus inspecția. Aceasta din urmă nu face decât să autorizeze Comisia să aibă acces în sediile reclamantelor și să realizeze copii ale documentelor de serviciu pertinente. Această decizie nu conține nicio referință la documentele din seriile A și B și nu face nicio mențiune în legătură cu confidențialitatea comunicărilor între avocați și clienți. De altfel, astfel cum admit și reclamantele, nu această decizie a influențat situația lor juridică, ci ridicarea ulterioară a documentelor și examinarea ulterioară a acestora de către Comisie (a se vedea punctul 42 de mai sus). Or, astfel cum s-a statuat, aceste măsuri constituie o procedură specială distinctă care vizează în mod specific problema aplicării protecției confidențialității unor documente concrete (a se vedea punctele 45-48 de mai sus).

57 Având în vedere cele de mai sus, trebuie să se concluzioneze că acțiunea introdusă în cauza T-125/03 împotriva deciziei prin care s-a dispus inspecția trebuie respinsă ca inadmisibilă. Prin urmare, trebuie să se analizeze pe fond acțiunea în cauza T-253/03.

Cu privire la fond în cauza T-253/03

58 Reclamantele susțin că principiul protecției confidențialității comunicărilor între avocați și clienți a fost încălcat de către Comisie și, astfel, s-au încălcat prevederile Tratatului CE și ale Regulamentului nr. 17. Mai exact, în susținerea acțiunii, acestea invocă trei motive. Primul motiv este întemeiat pe încălcarea procedurilor referitoare la aplicarea principiului confidențialității. Al doilea motiv este întemeiat pe respingerea nejustificată a acestei protecții în privința celor cinci documente în litigiu. Al treilea motiv este întemeiat pe încălcarea drepturilor fundamentale care s-ar afla la baza protecției menționate.

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe încălcarea procedurilor referitoare la aplicarea principiului protecției confidențialității comunicărilor între avocați și clienți

Argumentele părților

- 59 Reclamantele susțin că procedura de aplicare a protecției confidențialității comunicărilor între avocați și clienți a fost încălcată de către Comisie, că aceasta din urmă a încălcat articolul 242 CE și drepturile reclamantelor de a sesiza instanțele comunitare și a încălcat principiul egalității de tratament.
- 60 Acestea menționează că, în Hotărârea AM & S, Curtea a descris procedura pe care trebuia să o urmeze Comisia în cazurile în care întreprinderea supusă unei investigații în temeiul articolului 14 din Regulamentul nr. 17 refuză să pună la dispoziție anumite documente de serviciu invocând confidențialitatea. Această procedură ar presupune trei etape. În primul rând, întreprinderea ar trebui să furnizeze agenților Comisiei, fără a fi însă obligată să le dezvăluie conținutul documentelor respective, elementele de probă utile pentru a dovedi că acestea îndeplinesc condițiile care să justifice confidențialitatea. În al doilea rând, dacă se estimează de către Comisie că nu s-a adus o astfel de dovadă, aceasta trebuie să dispună, printr-o decizie întemeiată pe articolul 14 alineatul (3) din Regulamentul nr. 17, predarea documentelor în litigiu. Reclamantele recunosc faptul că, în subsidiar și potrivit logicii pe care se bazează Hotărârea AM & S, Comisia ar putea, cu ocazia inspecției, să realizeze copii ale documentelor în cauză și să le introducă într-un plic sigilat. În sfârșit, în al treilea rând, dacă respectiva întreprindere continuă să invoce protecția menționată, instanța comunitară ar trebui să se pronunțe asupra litigiului.
- 61 Reclamantele consideră că trebuie subliniate două puncte fundamentale. În primul rând, Curtea nu ar fi intenționat să permită Comisiei să investigheze chiar conținutul

unui document pentru a stabili dacă se aplică protecția confidențialității. În al doilea rând, instanțele comunitare sunt singurele competente să soluționeze litigiile privind aplicarea acestei protecții. Reclamantele subliniază de asemenea că simpla lectură, în momentul procedurii de inspecție, a documentelor pentru care a fost invocată această protecție contravine chiar esenței principiului confidențialității. Într-adevăr, acest principiu ar fi imediat și iremediabil încălcat atunci când s-ar divulga conținutul unui document protejat (Concluziile avocaților generali Warner și Sir Gordon Slynn în cauza AM & S, Rec., p. 1619, 1638 și 1639, și, respectiv, Rec., p. 1642, 1662). În loc să se procedeze la o examinare sumară, în caz de îndoială, Comisia ar fi trebuit să introducă o copie a documentelor respective într-un plic sigilat, fără a le consulta în prealabil, în vederea unei soluționări ulterioare a dezacordului.

62 Or, potrivit reclamantelor, Comisia nu a respectat, în speță, niciuna dintre cele trei etape procedurale stabilite în Hotărârea AM & S.

63 Astfel, în ceea ce privește prima etapă, Comisia ar fi constrâns reclamantele să dezvăluie conținutul documentelor în litigiu, chiar dacă acestea au invocat confidențialitatea lor. În urma dezvăluirii respectivelor documente, ar fi urmat discuții lungi între consilierul intern al reclamantelor și Comisie despre procedura de urmat pentru investigarea acestor documente. Comisia ar fi indicat reclamantelor că orice întârziere ulterioară privind remiterea și investigarea acestor documente ar putea constitui o obstrucționare a inspecției și ar putea constitui o încălcare a articolului 65 din Competition Act al Regatului Unit (Legea britanică privind concurența), sancționabilă cu pedeapsa cu închisoarea și cu amendă. Reclamantele au predat documentele din seria B în vederea efectuării inspecției de către Comisie doar după ample proteste. Pe de altă parte, cu ocazia inspecției, inspectorii Comisiei ar fi citit și și-ar fi descris reciproc conținutul documentelor din seriile A și B timp de mai multe minute fără întrerupere.

64 În legătură cu cea de a doua etapă a procedurii, reclamantele susțin că, întrucât a considerat că informațiile și argumentele pe care le invocaseră nu erau suficiente pentru a dovedi că documentele în litigiu erau protejate, Comisia ar fi trebuit să adopte o decizie prin care să le ceară să predea aceste documente, înainte de a le ridica efectiv de la sediu. Cu toate acestea, Comisia nu ar fi procedat în acest mod. Astfel, în ceea ce privește documentele din seria A, Comisia le-ar fi introdus într-un plic sigilat și le-ar fi dus la Bruxelles. Potrivit reclamantelor, deși procedura plicului sigilat nu aduce în sine atingere substanței protecției confidențialității, aceasta nu este totuși conformă cu procedura stabilită de Curte în Hotărârea AM & S. În ceea ce privește documentele din seria B, Comisia ar fi respins posibilitatea de a le păstra într-un plic sigilat și le-ar fi plasat împreună cu celelalte documente care au făcut obiectul ridicării, lipsind reclamantele de orice posibilitate de a demonstra că documentele trebuiau să fie protejate prin confidențialitate.

65 În legătură cu a treia etapă, reclamantele susțin că procedura stabilită în Hotărârea AM & S a fost încălcată în mod evident de către Comisie prin aceea că a hotărât, în mod unilateral, în decizia de respingere din 8 mai 2003, că documentele în litigiu nu erau protejate prin confidențialitate. Arogându-și dreptul de a se pronunța în primă instanță, Comisia ar fi lipsit instanța comunitară de posibilitatea de a soluționa un litigiu într-un moment în care această protecție nu era compromisă.

66 CCBE susține că procedura stabilită de Curte în Hotărârea AM & S are ca scop să asigure că, atunci când Comisia și întreprinderea care face obiectul investigației nu reușesc să ajungă la un acord în legătură cu natura confidențială a unei comunicări, cea care se va pronunța este Curtea, iar Comisia nu trebuie să ia cunoștință de conținutul documentului înainte de acest moment. Comisia nu ar avea nici dreptul să procedeze la o examinare sumară a documentelor, fapt care ar risca să dezvăluie conținutul lor. CCBE admite că revendicarea confidențialității nu trebuie să acorde întreprinderii posibilitatea să disimuleze sau să distrugă documentele, dar consideră inadecvat faptul ca inspectorii Comisiei să intre în posesia copiilor și să le ridice, chiar

într-un plic sigilat. Dacă documentele trebuiau reținute de către Comisie, trebuia cel puțin ca aceasta să le trimită direct consilierilor-auditori, al căror mandat trebuia extins pentru a garanta că aceste documente nu sunt accesibile niciunui membru din Direcția Generală Concurență din cadrul Comisiei. În orice caz, CCBE ar fi de acord cu depunerea documentelor la grefa Tribunalului sau cu faptul de a le încredința unui terț neutru.

67 Ordinul olandez al avocaților susține că principiul protecției confidențialității comunicărilor între avocați și clienți nu are ca obiect să împiedice doar utilizarea documentelor care intră în această categorie, ci și divulgarea lor. O examinare sumară a unui document ar putea să implice deja o încălcare a principiului respectiv. ECLA subliniază că, în Hotărârea AM & S, Curtea a elaborat o procedură bazată pe principiul confidențialității care interzice orice divulgare a documentului protejat. Abordarea proporțională ar consta în plasarea documentelor respective sub sigiliu și prezentarea acestora spre examinare unui terț independent, cum ar fi consilierul-auditor. În orice caz, Curtea este cea care se pronunță asupra problemei confidențialității. În sfârșit, ACCA consideră că sarcina de a soluționa litigiile privind aplicabilitatea confidențialității trebuie să fie atribuită unui arbitru independent.

68 Comisia remarcă faptul că, deși în Hotărârea AM & S Curtea a stabilit o procedură specială pentru soluționarea litigiilor privind confidențialitatea comunicărilor între avocați și clienți, aceasta nu i-a conferit o valoare absolută. Această hotărâre nu ar impune ca, de fiecare dată când acest principiu este invocat, Comisia să se abțină să realizeze copii ale documentelor și să le solicite ulterior întreprinderii. Astfel, în cauza în care s-a pronunțat hotărârea, verificarea inițială ar fi trebuit să fie întemeiată pe articolul 14 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 – care ar permite întreprinderii să refuze să prezinte documentele – și nu ca în speță, pe alineatul (3) al acestei prevederi, care ar obliga întreprinderea să se supună inspecției. În realitate, singurul principiu formulat în această hotărâre este acela că trebuie să fie adoptată de către Comisie o decizie motivată în legătură cu caracterul confidențial sau nu al documentelor respective pentru a se oferi întreprinderii posibilitatea de a supune cauza instanțelor comunitare.

69 Comisia ar aplica până în prezent următoarea procedură: dacă nu are nicio îndoială asupra confidențialității unui document, în baza unei examinări sumare a unei prezentări generale a documentului, a antetului, a titlului și a altor caracteristici, precum și în baza unor explicații pertinente furnizate de întreprindere, acesta ar fi lăsat deoparte; dacă, în baza respectivei examinări sumare, Comisia nu are niciun dubiu asupra lipsei caracterului confidențial al unui document, aceasta ar realiza o copie și ar atașa-o la dosarul inspecției; în sfârșit, dacă în urma examinării sumare a unui document apare o îndoială asupra aspectului confidențialității, aceasta s-ar abține de la realizarea oricărei analize, ar amâna evaluarea acestuia și ar introduce o copie a documentului într-un plic sigilat pe care l-ar ridica.

70 Potrivit Comisiei, examinarea sumară, pe loc, a documentului nu are altă finalitate decât identificarea cazurilor în care confidențialitatea nu poate fi exclusă, cea mai mică îndoială în acest sens profitând întreprinderii prin declanșarea automată a procedurii plicului sigilat. Posibilitatea Comisiei de a-și forma o opinie preliminară în ceea ce privește existența sau nu a unei îndoieli în legătură cu aplicabilitatea acestei protecții ar avea avantajul de a reduce riscul unor cereri de protecție abuzive și ar fi conformă cu Hotărârea AM & S. Procedura plicului sigilat ar permite de asemenea evitarea riscului ca documentele să fie distruse de întreprindere. Comisia arată de asemenea că, în majoritatea statelor membre, autoritățile în domeniul concurenței abordează în același fel problema confidențialității în contextul inspecțiilor la fața locului.

71 Pe de altă parte, Comisia susține că nu poate aduce atingere drepturilor procedurale ale întreprinderilor. Chiar dacă s-ar presupune că ar fi stabilit că faptul de a lua cunoștință de conținutului documentelor susceptibile să fie protejate provoacă întreprinderii un prejudiciu care afectează dreptul la apărare al acesteia, un asemenea prejudiciu ar putea fi întotdeauna reparat. Într-adevăr, Comisia nu ar putea să utilizeze documentele protejate prin confidențialitate pentru a dovedi o încălcare.

72 În speță, Comisia consideră că a respectat în mod riguros o procedură legitimă și proporțională în vederea protejării documentelor în litigiu, în conformitate cu

Hotărârea AM & S, și că drepturile procedurale ale reclamantelor au fost pe deplin respectate. Aceasta precizează că s-a convenit cu reclamantele ca funcționarul Comisiei responsabil cu realizarea inspecției să consulte dosarul în prezența unui reprezentant al acestora. Dacă s-ar fi invocat confidențialitatea unui document anume, reclamantele trebuiau să facă o cerere motivată în temeiul documentului însuși. Pe de altă parte, Comisia consideră că prezentarea de către reclamante, în etapa formulării replicii și fără a explica întârzierea, a unui raport privind inspecția, elaborat de avocații lor, încalcă articolul 48 alineatul (1) din Regulamentul de procedură.

73 În legătură cu documentele din seria A, Comisia arată că examinarea lor sumară a ridicat o îndoială, în special în legătură cu prezența unei referințe manuscrite la numele unui avocat extern pe prima pagină a unui document dintre acestea. Din moment ce nicio explicație furnizată pe loc de către reclamante nu s-ar fi dovedit suficientă pentru a înlătura îndoiala, agenții Comisiei ar fi introdus documentele într-un plic sigilat. În ceea ce privește documentele din seria B, inspectorul Comisiei ar fi considerat, în baza unei examinări sumare a acestora și a informațiilor furnizate de întreprindere și conform unei jurisprudențe necontestate, că nu exista nici cea mai mică îndoială că acestea nu erau confidențiale. În consecință, agenții Comisiei ar fi realizat o copie a acestora atașată la dosarul privind inspecția.

74 Pe de altă parte, Comisia susține că examinarea sumară a unui document nu este același lucru cu lectura sa. Chiar dacă este adevărat că persoana responsabilă cu inspecția ar fi fost în măsură să consulte în mod sumar documentele din seria A în timpul inspecției, în schimb ar fi neadevărat să pretindă că funcționarii Comisiei le-ar fi citit înainte de a le introduce în plic. În ceea ce privește documentele din seria B, Comisia le-ar fi citit în cele din urmă și ar fi luat cunoștință de conținutul lor doar la sfârșitul inspecției. În plus, Comisia contestă afirmațiile reclamantelor, potrivit cărora acordul lor final cu privire la predarea documentelor din seria B a fost obținut ca urmare a amenințării cu sancțiuni penale. Aceste afirmații sunt în mod evident neadevărate în măsura în care pretinsul refuz de predare s-ar referi în realitate la

întregul dosar. În orice caz, faptul de a informa o întreprindere că lipsa sa de cooperare ar putea atrage aplicarea dreptului național și, eventual, a unor sancțiuni penale ar fi conform cu prevederile Regulamentului nr. 17.

75 Comisia arată că reclamantele au fost informate de la începutul inspecției în legătură cu drepturile lor și, prin urmare, au fost mereu în măsură să sesizeze Tribunalul. În cazul documentelor din seria A, reclamantele ar fi cunoscut de la început că procedura urma să conducă la adoptarea unei decizii susceptibile de a fi atacată în instanță. În ceea ce privește documentele din seria B, Comisia ar fi lăsat deschisă posibilitatea contestării evaluării făcute la fața locului de către unul dintre agenții săi.

Aprecierea Tribunalului

76 În primul rând, trebuie subliniat că Regulamentul nr. 17 conferă Comisiei o largă competență de inspecție și de control pentru a descoperi încălcările articolelor 81 CE și 82 CE. Conform prevederilor articolelor 11 și 14 din acest regulament, Comisia poate obține informațiile și desfășura toate inspecțiile necesare în vederea procedurilor privind încălcările normelor de concurență [începând cu 1 mai 2004, competențele de inspecție ale Comisiei în acest domeniu sunt stabilite în principal în articolele 17-22 din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 [CE] și 82 [CE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167)]. În special articolul 14 alineatul (1) din Regulamentul nr. 17 abilitază Comisia să solicite prezentarea documentelor profesionale, și anume a documentelor care au legătură cu activitatea pe piață a întreprinderii. Or, astfel cum a precizat Curtea, corespondența între avocat și clienții săi, în măsura în care se referă la o astfel de activitate, intră în categoria documentelor prevăzute la articolele 11 și 14 din Regulamentul nr. 17 (Hotărârea AM & S, punctul 16). Curtea a hotărât, de asemenea, că îi revine însăși Comisiei, și nu întreprinderii interesate sau unui terț, expert sau arbitru, să decidă dacă un document trebuie sau nu să îi fie prezentat (Hotărârea AM & S, punctul 17).

77 Or, Curtea a statuat că Regulamentul nr. 17 nu exclude posibilitatea de a recunoaște, în anumite condiții, caracterul confidențial al unor documente profesionale determinate. Aceasta a precizat astfel că dreptul comunitar, rezultat dintr-o întrepătrundere nu doar economică, ci și juridică a statelor membre, trebuie să țină seama de principiile și de concepțiile comune sistemelor de drept ale statelor membre în legătură cu respectarea confidențialității privind în special anumite comunicări între avocați și clienții lor. Această confidențialitate vine în întâmpinarea cerinței, a cărei importanță este recunoscută în toate statele membre, că orice justițiabil trebuie să aibă posibilitatea să se adreseze în deplină libertate avocatului său, a cărui profesie în sine presupune acordarea, în mod independent, de consultanță juridică tuturor celor care au nevoie. De asemenea, Curtea a considerat că protecția confidențialității corespondenței între avocați și clienți constituie un corolar necesar al exercitării depline a dreptului la apărare (Hotărârea AM & S/Comisia, punctele 18 și 23).

78 Prin urmare, trebuie să se concluzioneze că Regulamentul nr. 17 trebuie interpretat în sensul că protejează, în anumite condiții, confidențialitatea comunicărilor între avocați și clienți (Hotărârea AM & S punctul 22).

79 În ceea ce privește procedura care trebuie urmată pentru aplicarea acestei protecții, Curtea a stabilit că, în cazul în care o întreprindere, supusă unei inspecții în temeiul articolului 14 din Regulamentul nr. 17, refuză, invocând confidențialitatea, să predea, printre documentele profesionale solicitate de către Comisie, corespondența cu avocatul său, aceasta trebuie să furnizeze în orice caz agenților Comisiei, fără să fie necesar să dezvăluie conținutul documentelor în cauză, elementele utile de natură să probeze că acestea întrunesc condițiile care justifică protecția lor legală. Curtea a precizat că, în situația în care consideră că nu poate fi adusă o astfel de dovadă, Comisia trebuie să dispună, în temeiul articolului 14 alineatul (3) din Regulamentul nr. 17, prezentarea corespondenței respective și, dacă se impune, aplicarea unei amenzi sau a unei penalități cu titlu cominatoriu, în temeiul aceluiași regulament, în vederea sancționării refuzului acesteia fie de a aduce elemente de probă suplimentare considerate de Comisie ca fiind necesare, fie de a prezenta documentele despre care Comisia ar considera că nu au un caracter confidențial protejat din punct de vedere legal (Hotărârea AM & S/Comisia, punctele 29-31). În continuare, întreprinderea care face obiectul inspecției poate formula o acțiune în anulare împotriva unei

asemenea decizii a Comisiei, dacă este cazul însoțită de o cerere de aplicare a unor măsuri provizorii în temeiul articolelor 242 CE și 243 CE (a se vedea în acest sens Hotărârea AM & S, punctul 32).

80 Se constată, prin urmare, că simplul fapt că o întreprindere susține confidențialitatea unui document nu este suficient ca să împiedice Comisia să ia cunoștință de conținutul acestui document dacă, pe de altă parte, această întreprindere nu prezintă niciun element util de natură să probeze că este în mod efectiv protejat prin confidențialitate. Întreprinderea respectivă poate în principal să indice Comisiei cine sunt autorul și destinatarul, să explice funcțiile și, respectiv, responsabilitățile fiecăruia și să arate scopul sau contextul în care documentul a fost redactat. De asemenea, aceasta poate menționa contextul în care a fost găsit documentul, modul în care a fost clasat sau alte documente cu care ar fi în legătură.

81 Într-un număr important de cazuri, doar o examinare sumară, de către agenții Comisiei, a prezentării generale a documentului sau a antetului, a titlului sau a altor caracteristici superficiale ale documentului va permite acestora să verifice exactitatea justificărilor invocate de întreprindere și să se asigure cu privire la caracterul confidențial al documentului în cauză pentru a-l lăsa deoparte. Cu toate acestea, în anumite situații, chiar o examinare sumară a documentului constituie un risc ca, în pofida caracterului superficial al acesteia, agenții Comisiei să ia cunoștință de informații protejate prin confidențialitatea comunicărilor între avocați și clienți. Aceasta ar putea fi situația în special dacă prezentarea formală a documentului respectiv nu ar pune în evidență în mod clar caracterul confidențial al acestuia.

82 Or, astfel cum s-a indicat la punctul 79 de mai sus, din Hotărârea AM & S rezultă că, fără a fi obligată să dezvăluie conținutul documentelor respective, întreprinderea trebuie să prezinte agenților Comisiei elementele utile de natură să dovedească realitatea caracterului confidențial care justifică protecția lor (punctul 29 din hotărâre). Prin urmare, trebuie să se concluzioneze că întreprinderea care face obiectul unei

inspecții în temeiul articolului 14 alineatul (3) din Regulamentul nr. 17 are dreptul să refuze agenților Comisiei posibilitatea de a consulta, chiar în mod sumar, unul sau mai multe documente concrete despre care aceasta susține că sunt protejate prin confidențialitate, cu condiția ca întreprinderea să considere că o asemenea examinare sumară este imposibilă fără dezvăluirea conținutului documentelor respective și cu condiția ca aceasta să ofere agenților Comisiei o explicație argumentată cu privire la acest lucru.

83 În cazul în care, în cursul unei inspecții întemeiate pe articolul 14 alineatul (3) din Regulamentul nr. 17, Comisia consideră că elementele prezentate de întreprindere nu sunt de natură să probeze caracterul confidențial al documentelor respective, în special când aceasta refuză consultarea sumară a unui document de către agenții Comisiei, aceștia din urmă pot introduce într-un plic sigilat o copie a documentului sau a documentelor respective și pot să îl ridice apoi în vederea soluționării ulterioare a dezacordului. Această procedură permite, într-adevăr, să se îndepărteze riscurile încălcării confidențialității, lăsând în același timp Comisiei posibilitatea de a păstra un anumit control asupra documentelor care fac obiectul verificării și evitând riscul dispariției sau manipulării ulterioare a acestor documente.

84 Pe de altă parte, folosirea acestei proceduri a plicului sigilat nu ar putea fi considerată contrară cerinței, stabilite la punctul 31 din Hotărârea AM & S, conform căreia Comisia, în cazul unui dezacord cu întreprinderea respectivă în legătură cu caracterul confidențial al unui document, adoptă o decizie prin care dispune predarea acestui document. Într-adevăr, o asemenea cerință s-ar explica prin contextul particular al cauzei în care s-a pronunțat Hotărârea AM & S, în special prin faptul că decizia inițială prin care s-a dispus inspecția la sediile întreprinderii respective nu era o decizie formală conform prevederilor articolului 14 alineatul (3) din Regulamentul nr. 17 (Concluziile avocatului general Warner în Hotărârea AM & S, citată anterior, Rec., p. 1624) și, prin urmare, întreprinderea respectivă avea dreptul să refuze, cum s-a și întâmplat în fapt, să prezinte documentele solicitate de către Comisie.

85 În orice caz, trebuie subliniat că, în ipoteza în care Comisia nu este mulțumită de elementele și explicațiile aduse de reprezentanții întreprinderii care face obiectul

inspecției în vederea probării faptului că documentul respectiv este protejat prin confidențialitate, aceasta nu are dreptul să ia cunoștință de conținutul documentului înainte să adopte o decizie care să permită întreprinderii să sesizeze în mod util Tribunalul și, dacă este cazul, să solicite aplicarea unor măsuri provizorii (a se vedea în acest sens Hotărârea AM & S, punctul 32).

86 Într-adevăr, având în vedere natura particulară a principiului protecției confidențialității comunicărilor între avocați și clienți, al cărui obiect îl reprezintă atât protecția exercitării depline a dreptului la apărare al justițiabililor, cât și protecția cerinței că orice justițiabil trebuie să beneficieze de posibilitatea de a se adresa în deplină libertate avocatului său (a se vedea punctul 77 de mai sus), trebuie să se considere că faptul că se ia cunoștință, de către Comisie, de un document confidențial constituie în sine o încălcare a acestui principiu. Contrar a ceea ce pare să susțină Comisia, protecția confidențialității depășește, așadar, cerința ca informațiile încredințate de întreprindere avocatului său sau conținutul opiniei juridice a acestuia să nu poată fi utilizate împotriva respectivei întreprinderi într-o decizie prin care se sancționează încălcarea normelor de concurență.

87 În primul rând, această protecție urmărește să garanteze interesul public al unei bune administrări a justiției care constă în asigurarea faptului că orice client are libertatea de a se adresa avocatului său fără a se teme că destăinuirile pe care le-ar face ar putea fi divulgate ulterior. În al doilea rând, protecția are ca obiectiv evitarea prejudiciilor pe care faptul că se ia cunoștință, de către Comisie, de conținutul unui document confidențial și atașarea ilegală a acestuia la dosarul investigației le-ar putea cauza dreptului la apărare al întreprinderii respective. Astfel, chiar dacă acest document nu este utilizat ca mijloc de probă într-o decizie de sancționare a încălcării normelor de concurență, întreprinderea poate suferi prejudicii care nu sunt susceptibile să facă obiectul unei despăgubiri sau nu ar face obiectul unei despăgubiri decât foarte dificil. Pe de o parte, informația protejată prin confidențialitatea comunicărilor între avocați și clienți ar putea fi utilizată de către Comisie, direct sau indirect, pentru obținerea unor informații noi sau a unor mijloace de probă noi, fără ca întreprinderea respectivă să fie mereu în măsură să le identifice și să evite ca acestea să fie utilizate împotriva sa. Pe de altă parte, prejudiciul pe care întreprinderea respectivă l-ar suferi prin divulgarea către terți a unor informații protejate prin confidențialitate nu ar fi reparabil, de exemplu, dacă această informație este utilizată într-o comunicare

a obiecțiunilor în cursul procedurii administrative în fața Comisiei. Prin urmare, simpla imposibilitate a Comisiei de a utiliza documentele protejate ca elemente de probă într-o decizie de sancționare nu este suficientă în sine ca să repare sau să înlăture prejudiciile care ar rezulta din faptul că se ia cunoștință de conținutului documentelor respective.

88 Protecția în temeiul confidențialității comunicărilor între avocați și clienți implică de asemenea că, odată ce a adoptat decizia de respingere a cererii formulate în acest sens, Comisia nu trebuie să ia cunoștință de conținutul documentelor respective decât după ce a oferit posibilitatea întreprinderii respective de a sesiza în mod util Tribunalul. În această privință, Comisia este obligată să aștepte să expire termenul de introducere a acțiunii împotriva deciziei sale de respingere înainte de a lua cunoștință de conținutul acestor documente. În orice caz, în măsura în care o asemenea acțiune nu are efect suspensiv, întreprinderii respective îi revine obligația să introducă o cerere de aplicare a unor măsuri provizorii având ca obiect suspendarea executării deciziei de respingere a cererii privind această protecție (a se vedea în acest sens Hotărârea AM & S, punctul 32).

89 În plus, în ceea ce privește argumentele Comisiei privind posibilitatea ca întreprinderile să abuzeze de procedura descrisă mai sus formulând, doar în scop dilatoriu, cereri de protecție a confidențialității vădit nefondate sau opunându-se, fără o justificare obiectivă, unei eventuale examinări sumare a documentelor, cu ocazia unei inspecții, este suficient să se constate că, după caz, Comisia are la dispoziție instrumente pentru a descuraja și a sancționa asemenea practici. Într-adevăr, aceste comportamente ar putea fi sancționate în temeiul articolului 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003 [și, anterior, în temeiul articolului 15 alineatul (1) din Regulamentul nr. 17] sau ar putea fi considerate circumstanțe agravante la calculul unei eventuale amenzi aplicate în cadrul unei decizii de sancționare a încălcărilor normelor de concurență.

90 În sfârșit, trebuie remarcat, astfel cum a menționat și Curtea în Hotărârea AM & S, că principiul confidențialității nu s-ar putea opune faptului ca, în situația în care consideră că are interes, clientul unui avocat să dezvăluie comunicările sale cu acesta din urmă (punctul 28 din hotărâre).

91 Capetele de cerere formulate de reclamante trebuie analizate în lumina acestor considerații și a principiilor menționate mai sus.

92 Cu titlu preliminar, trebuie să se respingă teza Comisiei, potrivit căreia prezentarea de către reclamante, în etapa formulării replicii, a unui proces-verbal al inspecției, întocmit de către avocații acestora, încalcă articolul 48 alineatul (1) din Regulamentul de procedură (a se vedea punctul 72 de mai sus). Într-adevăr, trebuie să se constate că, spre deosebire de ceea ce susține Comisia, reclamantele au explicat motivele pentru care acestea nu au prezentat anterior respectivul proces-verbal, și anume caracterul său confidențial și necesitatea de a contesta susținerile Comisiei din memoriul în apărare (a se vedea în principal punctele 21-26 din memoriul în apărare). În această privință, trebuie subliniat că prezentarea acestui proces-verbal s-a făcut ca urmare a prezentării de către Comisie, alături de memoriul în apărare, a raportului privind inspecția întocmit de agenții săi. În sfârșit, trebuie reamintit că, dacă între părți există un dezacord în legătură cu elementele de fapt evocate în cererea introductivă și în memoriul în apărare, acestea trebuie să prezinte în replică și în duplică probele în susținerea prezentării făcute de către fiecare dintre ele cu privire la fapte.

93 În ceea ce privește capetele de cerere invocate de către reclamante, în primul rând acestea susțin că, în cursul inspecției, Comisia le-a constrâns să dezvăluie conținutul documentelor în litigiu, deși au invocat caracterul lor confidențial. Reclamantele acuză agenții Comisiei că ar fi examinat documentele respective pe loc, în pofida opoziției din partea reprezentanților lor.

94 Atât din anexa raportului privind inspecția întocmit de agenții Comisiei, cât și din versiunea neconfidențială a procesului-verbal al inspecției întocmit de avocații reclamantei rezultă că, în timpul inspecției, agenții Comisiei și reprezentanții reclamantelor au avut lungi discuții în legătură cu modul de desfășurare a examinării documentelor în litigiu. În cursul acestor discuții, reclamantele s-au opus ferm examinării sumare a acestor documente de către agenții Comisiei, invocând în special faptul că

cel puțin o parte dintre documente ar putea să nu pară *prima facie* ca fiind protejate prin confidențialitate în măsura în care nu conțineau în mod necesar referiri la avocați externi sau la caracterul lor confidențial. Cu toate acestea, reclamantele au arătat că aceste documente fuseseră întocmite în vederea solicitării unei opinii juridice sau conțineau o opinie juridică și au susținut că examinarea lor sumară nu ar permite aprecierea caracterului lor confidențial fără ca, în același timp, să le dezvăluie conținutul. Din procesul-verbal și din raportul care au fost menționate mai sus rezultă de asemenea că și Comisia a insistat să se realizeze o examinare sumară a respectivelor documente și că reprezentanții reclamantelor nu au consimțit acest lucru decât după ce agenții Comisiei și ai OFT le-au menționat faptul că refuzul de a le permite să efectueze o astfel de examinare ar echivala cu o obstrucționare a inspecției, care ar fi pasibilă de sancțiuni administrative și penale.

95 În aceste condiții, Tribunalul consideră că reclamantele au fost constrânse de Comisie să accepte examinarea sumară a documentelor în litigiu, deși, fiind vorba de două copii ale memorandumului dactilografiat din seria A și a notelor manuscrise din seria B, reprezentanții reclamantelor susținuseră motivat că o astfel de examinare ar fi necesitat dezvăluirea conținutului acestor documente. Într-adevăr, trebuie să se constate că o examinare sumară a documentelor respective nu era susceptibilă să permită agenților Comisiei să aprecieze eventualul caracter confidențial al acestora, fără a le oferi în același timp posibilitatea de a lua cunoștință de conținutul acestora. Prin urmare, trebuie să se concluzioneze că, în această privință, Comisia a încălcat procedura de aplicare a protecției în temeiul confidențialității comunicărilor între avocați și clienți.

96 În al doilea rând, reclamantele susțin că, realizând o copie a documentelor din seria A și păstrând-o într-un plic sigilat, Comisia nu s-a conformat cu exactitate procedurii stabilite de Curte în Hotărârea AM & S și invocă faptul că ar fi trebuit ca aceasta să adopte o decizie formală prin care să dispună prezentarea acestor documente. Totuși, acest motiv nu poate fi admis. Într-adevăr, astfel cum a hotărât Curtea, folosirea procedurii plicului sigilat, în împrejurări precum cele din speță, nu încalcă

procedura stabilită în hotărârea respectivă (a se vedea punctul 84 de mai sus). În plus, trebuie subliniat că din procesul-verbal și din raportul care au fost menționate mai sus rezultă că reprezentanții reclamantelor au solicitat agenților Comisiei, cu ocazia inspecției, în mai multe rânduri, să utilizeze procedura plicului sigilat în ceea ce privește documentele în litigiu.

97 În al treilea rând, reclamantele reproșează Comisiei că a respins, cu ocazia inspecției, cererea lor de protecție a documentelor din seria B în temeiul confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți. În această privință trebuie subliniat că, în cursul inspecției, reclamantele au invocat efectiv această protecție și au prezentat mai multe justificări în susținerea unei astfel de cereri, printre care în special faptul că documentele respective fuseseră întocmite în vederea solicitării unei opinii juridice sau conțineau o asemenea opinie juridică. În aceste condiții, trebuie să se concluzioneze că, întrucât nu a fost mulțumită de explicațiile oferite de reclamante, Comisiei îi revenea obligația de a adopta o decizie formală de respingere a cererii de protecție menționate, prin care să permită reclamantelor să sesizeze în mod efectiv Tribunalul înainte de a lua cunoștință de conținutul documentelor respective (a se vedea punctul 85 de mai sus).

98 Or, trebuie să se constate că reclamantelor nu le-a fost oferită de către Comisie posibilitatea de a sesiza în mod util Tribunalul pentru a se evita ca aceasta să ia cunoștință de conținutul documentelor din seria B. Într-adevăr, este important să se reamintească faptul că, în cursul inspecției, agenții Comisiei au concluzionat că documentele din seria B nu erau în mod evident confidențiale și că au realizat o copie a acestora și au atașat-o la dosarul inspecției fără a o introduce într-un plic sigilat. Prin urmare, chiar în acel moment, Comisia a putut lua cunoștință, în mod complet, de conținutul documentelor (a se vedea punctul 51 de mai sus). Prin urmare, trebuie să se concluzioneze că procedura de aplicare a protecției confidențialității a fost încălcată în această privință de către Comisie.

99 În al patrulea rând, reclamantele susțin că prin decizia de respingere din 8 mai 2003 Comisia a încălcat în mod evident procedura stabilită în Hotărârea AM & S prin

aceea că a hotărât, în mod unilateral, că documentele în litigiu nu erau protejate prin confidențialitate. Cu toate acestea, trebuie subliniat că, spre deosebire de ceea ce susțin reclamantele, simplul fapt că o decizie de respingere a unei cereri de protecție a confidențialității a fost adoptată de către Comisie nu afectează procedura de aplicare a acestei protecții, în măsura în care Comisia nu ia cunoștință de documentele respective înainte de a da întreprinderii vizate oportunitatea de a sesiza în mod util Tribunalul și, dacă este cazul, de a formula o cerere de aplicare a unor măsuri provizorii în vederea contestării acestei decizii de respingere (a se vedea punctul 85 de mai sus).

100 Or, în speță, în legătură cu documentele din seria B, chiar dacă sunt vizate de decizia de respingere din 8 mai 2003, nu se contestă faptul că, mult înainte de adoptarea acestei decizii, Comisia luase cunoștință de conținutul acestora. În schimb, în ceea ce privește documentele din seria A, trebuie reamintit că reprezentanții Comisiei au realizat o copie cu ocazia inspecției și au introdus-o într-un plic sigilat. Comisia a adoptat ulterior o decizie preliminară privind cererea reclamantelor fără să deschidă totuși plicul sigilat și fără să examineze conținutul acestuia, decizie pe care a comunicat-o prin scrisoarea din 1 aprilie 2003. La 8 mai 2003, Comisia a adoptat, în final, o decizie de respingere a cererii de protecție fără a lua însă cunoștință de conținutul documentelor din seria A. Comisia a luat în final cunoștință de conținutul documentelor din seria A doar ca urmare a anulării Ordonanței președintelui Tribunalului Akzo Nobel Chemicals și Akros Chemicals/Comisia, citată anterior, prin Ordonanța președintelui Curții Comisia/Akzo și Akros, citată anterior, în cauzele privind măsuri provizorii. În aceste condiții, trebuie să se concluzioneze că adoptarea deciziei de respingere din 8 mai 2003 nu a încălcat procedura de aplicare a protecției confidențialității.

101 Având în vedere cele de mai sus, trebuie să se concluzioneze că procedura de aplicare a protecției confidențialității a fost încălcată de către Comisie în primul rând prin faptul că a obligat reclamantele să supună documentele din seria A și notele manuscrise din seria B unei examinări sumare și în al doilea rând prin faptul că a luat cunoștință de conținutul documentelor din seria B fără să fi oferit reclamantelor posibilitatea de a contesta, în fața Tribunalului, respingerea cererii lor de protecție formulate în legătură cu aceste documente. În schimb, trebuie să se respingă acest

prim motiv în ceea ce privește motivele reclamantelor referitoare la examinarea sumară a mesajelor electronice din seria B, la utilizarea procedurii plicului sigilat pentru documentele din seria A și la adoptarea deciziei de respingere din 8 mai 2003.

Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe respingerea nejustificată a cererii de protecție a confidențialității comunicărilor între avocați și clienți în ceea ce privește documentele în litigiu

- 102 Reclamantele susțin că cele cinci documente în litigiu sunt protejate prin confidențialitatea comunicărilor între avocați și clienți. Documentele din seria A și notele manuscrise din seria B ar trebui să fie considerate în mod efectiv drept baza scrisă a unei comunicări orale între client și un consilier extern care ar fi avut loc în scopul obținerii unei opinii juridice, în timp ce mesajele electronice din seria B ar constitui comunicări între avocat și client în scopul și în interesul dreptului la apărare al acestuia din urmă.
- 103 Comisia susține că, în lumina criteriilor stabilite în jurisprudență, cele cinci documente în litigiu sunt în mod evident excluse din sfera protecției confidențialității comunicărilor între avocați și clienți.

Cu privire la cele două copii ale memorandumului dactilografiat din seria A

— Argumentele părților

- 104 Reclamantele arată că seria A conține două copii separate ale unui memorandum dactilografiat de două pagini provenind de la directorul general al Akcros

Chemicals și adresat superiorului său, „sub-business unit manager”, denumit în continuare „SBU manager”), din 16 februarie 2000. Aceste două copii ar fi identice, cu excepția faptului că pe prima pagină a uneia dintre ele figurează adnotările manuscrise următoare:

„— destinată [SBU manager] 16/2/2000

— returnată de [SBU manager] 17/2/2000

— discutată cu [X, consilier extern al reclamantelor] 22/2/00 prin tel.”

105 Reclamantele susțin că acest document trebuie examinat în contextul programului intern de conformare cu dreptul concurenței elaborat de grupul de societăți Akzo Nobel cu avizul și sub coordonarea unui consilier extern. În cadrul acestui program, angajații și cadrele reclamantelor ar identifica întrebările potențiale legate de dreptul concurenței în domeniile de răspundere ale fiecăruia, pe care apoi le-ar prezenta consilierului extern care, în replică, ar formula o opinie juridică.

106 Astfel, potrivit reclamantelor, memorandumul respectiv conține informații obținute de directorul general al Akros Chemicals pornind de la discuții interne pe care le-a avut cu alți angajați în vederea obținerii unei opinii juridice privind respectivul program. Acest document ar constitui așadar rezultatul direct și ar fi inseparabil de efortul depus de reclamante în vederea identificării problemelor potențiale privind dreptul concurenței și obținerii unei opinii a consilierului lor extern asupra acestui subiect.

107 Succesiunea evenimentelor confirmă această versiune a faptelor. După primirea scrisorii președintelui consiliului de administrație al Akzo Nobel din 28 ianuarie 2000 privind proiectul programului de conformare, directorul general al Akcros Chemicals ar fi discutat cu angajații săi despre problemele legate de respectarea dreptului concurenței. În timpul acestor discuții, directorul general ar fi luat note, notele manuscrise din seria B. Miercuri, 16 februarie 2000, copiile memorandumului care reprezenta seria A ar fi fost trimise de către directorul general către SBU manager. Acesta din urmă le-ar fi returnat directorului general joi, 17 februarie 2000. Marți, 22 februarie 2000, memorandumul ar fi reprezentat baza discuțiilor cu domnul X., consilierul extern al reclamantelor.

108 Reclamantele susțin că, în speță, sunt îndeplinite ambele criterii pe care Curtea le-a identificat în Hotărârea AM & S ca fiind comune sistemelor juridice ale unor state membre în materia protecției confidențialității comunicărilor între avocați și clienți, și anume că este vorba despre o corespondență purtată în cadrul și în scopul dreptului la apărare al clientului și că această corespondență implică avocați independenți. Reclamantele precizează că nu afirmă că simplul fapt că documentul controversat fusese întocmit în cadrul programului de conformare ar fi suficient pentru a garanta confidențialitatea acestuia. Cu toate acestea, negând posibilitatea ca un asemenea program să poată constitui cadrul în care se poartă o corespondență legal protejată, Comisia ar omite aspecte fundamentale ale propriului regim de aplicare a dreptului concurenței. Astfel, în primul rând, având în vedere abolirea sistemului de notificare de la articolul 81 alineatul (3) CE, dacă ar putea fi dezvăluite documentele întocmite în contextul unei operațiuni de autoevaluare, întreprinderea s-ar vedea împiedicată să stabilească în mod liber și fără teamă, cu asistența unui consilier extern sau intern, dacă practicile sale sunt conforme cu dreptul concurenței. În al doilea rând, având în vedere natura unei cereri de clemență și necesitatea de a realiza o investigație internă și de a colecta probe materiale, documentele întocmite în contextul unei asemenea operațiuni ar trebui să fie considerate confidențiale.

109 Pe de altă parte, reclamantele contestă teza Comisiei conform căreia memorandumul dactilografiat nu conține nicio indicație cu privire la o legătură între observațiile directorului general și solicitarea unei opinii juridice a unui consilier extern și nu

s-a stabilit faptul că o astfel de opinie juridică fusese în mod efectiv solicitată și acordată. Acestea arată de asemenea că adnotările care figurau pe prima pagină a uneia dintre cele două copii ale memorandumului demonstrează în mod incontestabil că acest document a fost un instrument în vederea solicitării opiniei juridice a avocatului respectiv. De asemenea, o notă internă a avocatului menționat, din 22 februarie 2000, și raportul de activitate completat de acesta în aceeași zi ar atesta faptul că o opinie juridică a fost solicitată și acordată. În cursul aceleiași zile, directorul general ar fi transmis prin fax o informație complementară consilierului extern, referindu-se la conversația lor telefonică precedentă. Reclamantele subliniază de asemenea că Hotărârea AM & S și Ordonanța Tribunalului din 4 aprilie 1990, Hilti/Comisia (T-30/89, Rec., p. II-163, publicată în extrase), nu impune nicidecum faptul că în corespondența protejată să existe o referire care să constituie legătura cu solicitarea unei opinii juridice sau că aceste comunicări să fi fost pregătite cu unicul scop de a solicita o astfel de opinie.

110 Potrivit reclamantelor, singura particularitate a speței în raport cu situația clasică la care se referă Hotărârea AM & S este că informația a fost transmisă oral avocatului extern, în baza memorandumului întocmit de directorul general. Reclamantele susțin că, dacă acesta din urmă ar fi raportat într-un memorandum adresat avocatului extern rezultatul eforturilor sale, împreună cu o copie adresată superiorului său, Comisia ar fi admis în mod evident cererea de protecție a confidențialității a acestui document. Or, astfel cum se arată și în Ordonanța Hilti/Comisia, citată anterior, aplicarea acestei protecții nu ar depinde atât de forma documentului, cât de conținutul său.

111 CCBE susține că documentele întocmite în vederea obținerii unei opinii juridice sunt protejate prin confidențialitate și că, în acest sens, trebuie să se țină seama de obiectivul dominant în vederea căruia a fost realizată o comunicare. Cu toate acestea, nu ar fi suficient ca o întreprindere să declare că un document a fost întocmit în cadrul unui program de conformare cu dreptul concurenței pentru ca acesta să fie protejat, chiar dacă programul respectiv a fost conceput cu participarea unui consilier extern și implementat sub supravegherea sa. În speță, faptul că forma exterioară

a documentelor din seria A nu arată că ar fi fost întocmite în acest scop nu ar putea fi, cu toate acestea, un criteriu decisiv. La rândul lor, Ordinul olandez al avocaților, ECLA, ACCA și IBA susțin că documentele pregătitoare întocmite cu scopul de a solicita o opinie juridică trebuie să fie considerate confidențiale.

- 112 Comisia remarcă faptul că, potrivit Hotărârii AM & S (punctele 21-23) și Ordonanței Hilti/Comisia, citată anterior (punctul 18), confidențialitatea comunicărilor între avocați și clienți nu include decât comunicările scrise între avocat și client, care au loc în cadrul și în scopul dreptului la apărare al clientului, precum și notele interne care se limitează să preia textul sau conținutul acestor comunicări.
- 113 În speță, potrivit Comisiei, documentele în cauză nu echivalează cu o corespondență purtată între avocat și client și nu preiau conținutul unei asemenea corespondențe. Observațiile care figurează în memorandumul în litigiu ar reflecta discuțiile interne pe care directorul general le-ar fi avut cu alți angajați în cadrul programului de conformare și discuțiile pe care acesta le-ar fi avut cu un avocat extern.
- 114 Comisia se opune extinderii domeniului de aplicare material al confidențialității documentelor întocmite în vederea unei consultații juridice. O astfel de extindere nu și-ar găsi temei nici în Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO), nici în tradițiile constituționale comune statelor membre. În fapt, Hotărârea AM & S ar stabili un nivel de protecție ridicat în dreptul comunitar, mai larg decât cel prevăzut în numeroase state membre, în măsura în care dreptul comunitar ar include documentele păstrate de client și ar putea de asemenea să includă schimbul de documente cu un avocat independent înainte de inițierea unei proceduri împotriva clientului.

115 În orice caz, Comisia contestă teza reclamantelor, potrivit căreia memorandumul, ale cărui două copii constituie documentele din seria A, ar fi fost întocmit în vederea obținerii unei opinii juridice. Acest memorandum dactilografiat nu ar conține nicio indicație a unei legături între observațiile directorului general al Akros și solicitarea asistenței juridice a unui consilier extern. Referirea manuscrisă la numele unui avocat extern de pe una dintre copiile memorandumului ar dovedi cel mult că avusese loc o conversație cu acesta în legătură cu memorandumul. Faptul că numele avocatului extern a fost adăugat scris de mână după întocmirea acestui memorandum doar pe una dintre cele două copii ar arăta că acesta nu a fost întocmit în vederea unei consultații juridice. De asemenea, în plus față de simplul raport de activitate al domnului X și a unui pretins proces-verbal întocmit de acesta, prin care se reda conținutul conversației pe care ar fi avut-o cu directorul general, reclamantele nu ar fi prezentat documente care să probeze că o opinie juridică fusese în mod efectiv solicitată și acordată.

116 În legătură cu invocarea de către reclamante a programului de conformare al Akzo Nobel, Comisia exprimă îndoieli asupra valorii probante a acestuia. Documentele din seria A nu ar face nicio referire la programul menționat. În orice caz, împreriarea că un document a fost întocmit în cadrul unui program de conformare nu ar constitui un element suficient pentru stabilirea caracterului confidențial al documentului respectiv. Un astfel de program ar fi un proces de evaluare intern care include contacte între membrii personalului și urmărește să determine dacă întreprinderea respectă dreptul concurenței și ar avea deopotrivă un caracter pedagogic, disciplinar și de supraveghere, nelimitându-se doar la protecția dreptului la apărare. A permite unei întreprinderi să invoce protecția unui document doar pe motivul că, fără programul de conformare și instrucțiunile unui consilier juridic extern, acest document nu ar fi fost niciodată redactat, ar putea conduce la abuzuri de toate felurile.

— Aprecieria Tribunalului

117 Este important să se sublinieze de la bun început că, potrivit Hotărârii AM & S, Regulamentul nr. 17 trebuie interpretat în sensul că protejează confidențialitatea

comunicărilor cu avocatul dacă, pe de o parte, este vorba despre o corespondență purtată în cadrul și în scopul dreptului la apărare al clientului și, pe de altă parte, această corespondență provine de la un avocat independent (punctele 21, 22 și 27 din hotărâre). În ceea ce privește prima dintre aceste două condiții, pentru a fi eficientă, protecția trebuie să cuprindă de drept orice corespondență purtată după deschiderea procedurii administrative, în temeiul regulamentului menționat, care ar putea conduce la adoptarea unei decizii de aplicare a articolelor 81 CE și 82 CE sau la o decizie prin care s-ar aplica întreprinderii o sancțiune pecuniară. Această protecție poate cuprinde și corespondența anterioară, care are legătură cu obiectul unei astfel de proceduri (Hotărârea AM & S, punctul 23). În Ordonanța Hilti/Comisia, citată anterior, acesta a precizat că, având în vedere finalitatea sa, protecția vizată mai sus trebuie privită ca extinzându-se și asupra notelor interne difuzate în cadrul unei întreprinderi care se limitează la a prelua textul sau conținutul unor comunicări cu avocați independenți, care cuprind opinii juridice (punctele 13 și 16-18 din ordonanță).

- 118 În speță, trebuie să se constate că documentele din seria A nu constituie în sine o corespondență cu un avocat independent sau o notă internă care preia conținutul unei comunicări cu un astfel de avocat. Reclamantele nu susțin nici că aceste documente au fost întocmite cu scopul de a fi transmise în fapt unui avocat independent. Prin urmare, trebuie să se considere că aceste documente nu corespund din punct de vedere formal cu categoriile de documente identificate în mod expres în jurisprudența menționată mai sus.
- 119 Reclamantele susțin că trebuie să se admită că, în orice caz, documentele sunt protejate prin confidențialitate din moment ce, potrivit acestora, au fost întocmite în vederea solicitării unei opinii juridice. Astfel, aceste documente ar fi fost întocmite în special în vederea unei consultări telefonice cu un avocat în scopul obținerii unei opinii juridice.
- 120 În această privință, trebuie reamintit faptul că principiul confidențialității comunicărilor între avocați și clienți constituie corolarul necesar al exercitării depline

a dreptului la apărare (Hotărârea AM & S, punctul 23) (a se vedea punctul 77 de mai sus). Conform unei jurisprudențe constante, respectarea dreptului la apărare în cadrul oricărei proceduri în urma căreia se pot aplica sancțiuni, în special amenzi sau penalități cu titlu cominatoriu, constituie un principiu fundamental al dreptului comunitar, care trebuie respectat chiar dacă este vorba de o procedură administrativă (Hotărârea Curții din 13 februarie 1979, Hoffmann-Laroche/Comisia, 85/76, Rec., p. 461, punctul 9, și Hotărârea Tribunalului din 14 mai 1998, Cascades/Comisia, T-308/94, Rec., p. II-925, punctul 39). Astfel, este important să se evite ca dreptul la apărare să poată fi compromis iremediabil în cadrul procedurilor de investigație prealabilă, printre care în special inspecțiile, care pot avea un caracter determinant pentru stabilirea probelor privind caracterul ilegal al comportamentului întreprinderilor de natură să angajeze răspunderea acestora (Hotărârea Curții din 21 septembrie 1989, Hoechst/Comisia, 46/87 și 227/88, Rec., p. 2859, punctul 15).

121 De asemenea, este important să se semnaleze că această confidențialitate a comunicărilor între avocat și client răspunde cerinței ca orice justițiabil să aibă posibilitatea să se adreseze în deplină libertate avocatului său, a cărui profesie însăși presupune acordarea, în mod independent, de opinii juridice tuturor celor care au nevoie (Hotărârea AM & S, punctul 18). Acest principiu este, așadar, strâns legat de concepția rolului avocatului, considerat a fi un colaborator al justiției (Hotărârea AM & S, punctul 24) (a se vedea punctul 77 de mai sus).

122 Or, pentru ca un justițiabil să poată avea posibilitatea de a se adresa în mod util avocatului său în deplină libertate și pentru ca acesta din urmă să poată exercita în mod eficient rolul său de colaborator al justiției și de a acorda asistență juridică în vederea exercitării depline a dreptului la apărare, s-ar putea dovedi necesar, în anumite împrejurări, ca întocmirea documentelor de lucru sau de sinteză să fie realizată de client, în special în vederea obținerii de informații care vor fi utile, chiar indispensabile acestui avocat pentru a înțelege contextul, natura și domeniul faptelor în legătură cu care îi este solicitată asistența. Pregătirea unor astfel de documente poate să se dovedească deosebit de necesară în domeniile care implică informații numeroase și complexe, cum este în mod normal cazul procedurilor având ca obiect sancționarea încălcărilor articolelor 81 CE și 82 CE. În aceste condiții, trebuie să se

considera că faptul că se ia cunoștință, de către Comisie, în timpul unei inspecții, de astfel de documente ar putea aduce atingere dreptului la apărare al întreprinderii care face obiectul inspecției, precum și interesului public de a asigura posibilitatea oricărui client de a se adresa în deplină libertate avocatului său.

123 Prin urmare, trebuie să se concluzioneze că astfel de documente pregătitoare, chiar dacă nu au fost incluse în schimbul de documente cu un avocat sau nu au fost elaborate pentru a fi transmise fizic unui avocat, pot fi totuși protejate prin confidențialitatea comunicărilor între avocați și clienți, dacă au fost întocmite exclusiv în vederea solicitării unei opinii juridice a unui avocat, în cadrul exercitării dreptului la apărare. În schimb, simplul fapt că un document a făcut obiectul discuțiilor cu un avocat nu ar putea fi suficient ca să îi confere această protecție.

124 Într-adevăr, trebuie reamintit faptul că protecția confidențialității comunicărilor între avocați și clienți constituie o excepție de la competențele de inspecție ale Comisiei, care sunt esențiale pentru a-i permite să identifice, să pună capăt și să sancționeze încălcările normelor de concurență. De altfel, aceste încălcări sunt în mod frecvent disimulate cu grijă și sunt de regulă foarte periculoase pentru buna funcționare a pieței comune. De aceea este necesară interpretarea restrictivă a posibilității ca un document pregătit să poată fi considerat protejat prin confidențialitate. Sarcina de a proba că documentele respective au fost întocmite cu unicul scop de a solicita o opinie juridică unui avocat îi revine întreprinderii care invocă această protecție. Acest fapt trebuie să rezulte în mod neechivoc din chiar conținutul documentelor sau din contextul în care aceste documente au fost elaborate sau găsite.

125 În consecință, trebuie să se verifice dacă, în speță, reclamantele au probat faptul că memorandumul din 16 februarie 2000 al directorului general al Ackros Chemicals, ale cărui două copii constituie documentele din seria A, a fost întocmit exclusiv în vederea solicitării unei opinii juridice a unui avocat, în cadrul exercitării dreptului la apărare.

- 126 În această privință reclamantele susțin, în primul rând, că memorandumul menționat a fost elaborat în cadrul programului lor de conformare cu dreptul concurenței, elaborat și coordonat de un cabinet de avocatură, în scopul de a identifica problemele potențiale privind normele de concurență și de a obține o opinie juridică în legătură cu acest subiect. În continuare, acestea precizează că memorandumul conține informații obținute de directorul general al Akcros Chemicals din discuțiile interne cu alți angajați în scopul obținerii unei opinii juridice privind programul menționat. În sfârșit, reclamantele arată că mai multe elemente dovedesc că memorandumul avea ca obiectiv obținerea unei opinii juridice, iar această opinie a fost efectiv solicitată și acordată.
- 127 În primul rând, în legătură cu referirea la programul de conformare a reclamanților cu dreptul concurenței, trebuie subliniat că simplul fapt că un document a fost redactat în cadrul unui astfel de program nu este suficient să confere acestui document protecția confidențialității. Într-adevăr, aceste programe, prin amploarea lor, cuprind responsabilități și includ informații care depășesc în mod frecvent exercitarea dreptului la apărare. În particular, faptul că un avocat extern ar fi putut elabora și/sau coordona un program de conformare nu ar putea să confere în mod automat protecția confidențialității tuturor documentelor elaborate în cadrul acestui program sau în legătură cu acesta.
- 128 În continuare, în ceea ce privește, în primul rând, adnotările manuscrite care figurează pe una dintre cele două copii ale memorandumului și care se referă la o conversație telefonică cu un avocat extern, în al doilea rând, raportul de activitate completat de acesta din urmă care ar confirma această conversație, în al treilea rând, faptul că acest avocat ar fi elaborat o presupusă notă internă în legătură cu acest subiect și, în al patrulea rând, faptul că directorul general al Ackros Chemicals ar fi putut transmite prin fax avocatului o informație complementară, Tribunalul consideră că aceste diverse elemente arată doar faptul că acel conținut al memorandumului respectiv a făcut obiectul unei discuții telefonice între directorul general al Ackros Chemicals și avocatul menționat. Aceste elemente nu sunt totuși de natură să probeze, prin ele însele, faptul că acest memorandum a fost elaborat în scopul – și *a fortiori* în scopul exclusiv – de a solicita acestuia o opinie juridică.

129 În această privință, trebuie să se constate că memorandumul nu era adresat acestui avocat, ci unui superior ierarhic al directorului general al Ackros Chemicals, și anume SBU manager. Din prima frază a documentului rezultă, de fapt, că a fost elaborat la solicitarea acestuia din urmă. Într-adevăr, memorandumul răspundea unei întrebări a SBU manager privind eventuala existență a unor activități contrare normelor de concurență într-una dintre unitățile reclamantelor, care se afla în răspunderea directorului general al Ackros Chemicals. Memorandumul conține o descriere a mai multor activități și comportamente care ar fi implicat eventual aplicarea acestor norme. În concluzie, directorul general al Ackros Chemicals formulează două recomandări pentru superiorul său ierarhic și îi solicită acordul în privința lor.

130 Or, este important să se constate că memorandumul respectiv nu conține nicio mențiune a solicitării unei opinii juridice sau a unei consultații juridice. Astfel, nu există nicio mențiune cu privire la necesitatea de a evalua conformitatea cu dreptul concurenței a unor practici determinate sau a posibilității de a lua în considerare formularea unei cereri de clemență. În sfârșit, niciuna dintre cele două recomandări care au fost formulate în memorandum nu se referă la necesitatea sau la oportunitatea de a solicita o opinie juridică privind comportamentele examinate sau acțiunile care urmau să fie întreprinse în continuare.

131 Pe de altă parte, este important să se sublinieze faptul că, deși obținerea informațiilor respective putea să se înscrie efectiv în cadrul implementării programului de conformare, elaborarea memorandumului nu corespunde în mod evident metodologiei stabilite în programul menționat. Într-adevăr, astfel cum rezultă din scrisoarea din 28 ianuarie 2000 a președintelui consiliului de administrație al Akzo Nobel, adresată unor persoane printre care și SBU manager, acest program de conformare stabilea că orice informație sau întrebare privind comportamente susceptibile să încalce dreptul concurenței trebuia să fie comunicată oral și direct avocaților externi ai reclamantelor, cu excepția cauzelor privind Statele Unite sau Canada.

132 În aceste condiții, Tribunalul afirmă că nici din conținutul documentului, nici din elementele și explicațiile prezentate de reclamante, considerate în mod individual

sau în ansamblu, nu rezultă că memorandumul în cauză a fost elaborat de directorul general al Ackros Chemicals exclusiv în scopul solicitării unei opinii juridice. În schimb, Tribunalul consideră că explicația cea mai plauzibilă este că acest memorandum a fost elaborat de directorul general al Ackros Chemicals în scopul principal de a solicita acordul superiorului său ierarhic privind recomandările pe care le formula în legătură cu comportamentele identificate. Pe de altă parte, această interpretare este confirmată de notele manuscrite din seria B. Într-adevăr, în cuprinsul acestora directorul general al Ackros Chemicals a indicat expres că superiorul său, SBU manager, putea să aibă o opinie diferită în legătură cu strategia care trebuia urmată privind unele dintre situațiile identificate în memorandum. Aceasta ar explica faptul că directorul general al Ackros Chemicals a elaborat un memorandum în atenția superiorului său, prezentându-i comportamentele identificate, formulând recomandări în legătură cu acțiunile care urmau să fie întreprinse și solicitând acordul său în raport cu acestea din urmă.

133 De asemenea, succesiunea evenimentelor, astfel cum au fost prezentate de către reclamante, nu contrazice această versiune a faptelor. Într-adevăr, la 16 februarie 2000, memorandumul în cauză a fost transmis de către directorul general al Ackros Chemicals către SBU manager. La 17 februarie 2000, memorandumul a fost returnat directorului general de către SBU manager. Doar ca urmare a acestui fapt, la 22 februarie 2000, directorul general al Ackros Chemicals ar fi discutat cu avocatul despre conținutul memorandumului. Or, astfel cum s-a arătat, această consultare ulterioară cu avocatul nu ar fi suficientă pentru a dovedi că memorandumul în cauză fusese elaborat exclusiv în scopul solicitării unei opinii juridice (a se vedea punctul 123 de mai sus).

134 Având în vedere cele de mai sus, trebuie să se concluzioneze că reclamantele nu au făcut dovada că memorandumul din 16 februarie 2000 al directorului general al Ackros Chemicals a fost întocmit exclusiv în vederea solicitării unei opinii juridice a unui avocat, în cadrul exercitării dreptului la apărare.

135 În consecință trebuie să se concluzioneze că, prin faptul că a considerat că ambele copii ale memorandumului care constituiau documentele din seria A nu trebuiau să fie protejate prin confidențialitatea comunicărilor între avocat și client, Comisia nu a săvârșit o eroare.

Cu privire la notele manuscrise din seria B

— Argumentele părților

¹³⁶ Reclamantele precizează că primul document din seria B este reprezentat de notele manuscrise ale directorului general al Ackros Chemicals care au fost luate în timpul discuțiilor pe care acesta le avusese cu angajații subalterni și au fost utilizate pentru pregătirea memorandumului dactilografiat ale cărui copii sunt documentele din seria A. Reclamantele, susținute de CCBE, afirmă că, dacă protecția confidențialității este admisă pentru documentele din seria A, aceasta ar trebui extinsă asupra acestor note pregătitoare.

¹³⁷ Comisia afirmă că aceste note nu sunt susceptibile de a fi protejate prin confidențialitate, pentru că au fost redactate în vederea pregătirii unor documente care nu intră în sfera principiului menționat.

— Aprecierea Tribunalului

¹³⁸ Din analiza notelor manuscrise din seria B rezultă, astfel cum remarcă reclamantele, că acestea au fost redactate în scopul principal de a pregăti memorandumul ale cărui două copii constituie documentele din seria A. Or, întrucât Tribunalul a concluzionat că respectivul memorandum nu este protejat în temeiul confidențialității comunicărilor între avocat și client, trebuie, prin urmare, să se concluzioneze că nici notele menționate nu sunt protejate prin această protecție.

139 În plus, trebuie subliniat că notele manuscrite respective nu constituie o comunicare cu un avocat și nu preiau textul sau conținutul unor comunicări cu un avocat care să conțină opinii juridice. Reclamantele nu au probat nici faptul că aceste note manuscrite au fost întocmite exclusiv în vederea solicitării unei opinii juridice a unui avocat, în cadrul exercitării dreptului la apărare.

140 Prin urmare, trebuie să se constate că, prin refuzul de a acorda notelor manuscrite din seria B protecția confidențialității invocată de reclamante, Comisia nu a săvârșit o eroare.

Cu privire la mesajele electronice schimbate cu un membru al serviciului juridic al reclamantelor, care fac parte din seria B

— Argumentele părților

141 Reclamantele susțin că celelalte două documente care fac parte din seria B se referă la o corespondență purtată prin mesaje electronice între directorul general al Akcros Chemicals și domnul S., membru al serviciului juridic al Akzo Nobel. Reclamantele consideră că această corespondență trebuie să fie considerată protejată împotriva oricărei divulgări în temeiul confidențialității comunicărilor între avocați și clienți.

142 În această privință, reclamantele formulează două argumentări. În principal, potrivit acestora, comunicările cu consilierii juridici de întreprindere care sunt membri ai baroului unui stat membru – și, în orice caz, comunicările cu consilierii juridici de întreprindere care sunt membri ai baroului olandez, cum este, în speță, cazul

domnului S. – trebuie să fie protejate conform principiilor stabilite în Hotărârea AM & S. În subsidiar, acestea pretind că, dacă Hotărârea AM & S ar trebui interpretată în sensul că se opune unei asemenea protecții, atunci ar fi necesar să se extindă domeniul de aplicare personal al acesteia, astfel cum rezultă din această hotărâre, și să se acorde documentelor respective protecția invocată.

143 În primul rând, în ceea ce privește argumentarea lor principală, reclamantele susțin că, spre deosebire de interpretarea restrictivă a Hotărârii AM & S realizată de către Comisie, comunicările provenite de la consilierii juridici de întreprindere, în special cei care sunt membri ai unui barou, intră în sfera confidențialității. Acestea admit faptul că, în această hotărâre, Curtea a limitat această protecție la avocații „independenți”, categorie care nu ar include, potrivit acesteia din urmă, avocații angajați de clienții lor. Cu toate acestea, elementul determinant stabilit în Hotărârea AM & S ar fi cel al independenței avocatului. Or, reclamantele consideră că nu este just să se recunoască această calitate doar avocatului extern. Consilierii juridici interni nu ar părea supuși într-o mai mică măsură obligației de a nu participa la activități ilegale, de a nu disimula informații sau de a nu împiedica administrarea justiției. Acest lucru ar fi cu atât mai adevărat în sistemele juridice în care aceștia pot fi înscrși într-un barou și pot beneficia în această calitate de un statut de independență în raport cu angajatorii lor.

144 Reclamantele subliniază că domnul S. este înscris în baroul olandez și este persoana de referință a programului de conformare cu dreptul concurenței al societății Akzo Nobel. Acesta nu ar fi intervenit în cadrul societății decât în calitate de consilier juridic, fără să își fi asumat vreo funcție de conducere. Or, înscrierea sa în baroul olandez l-ar supune normelor deontologice și etice ale acestei profesii și i-ar conferi un înalt grad de independență. De altfel, în temeiul dreptului olandez, situația domnului S. ar fi reglementată de acordul privind condițiile de angajare pe care l-ar fi încheiat cu angajatorul său, în baza căruia conducerea grupului de societăți Akzo Nobel ar fi convenit ca obligația de independență și de conformitate cu regulile de apartenență ale baroului impuse de dreptul olandez să prevaleze asupra loialității față de grup. Prin urmare, din punctul de vedere al principiului confidențialității comunicărilor între avocați și clienți, corespondența între domnul S. și directorul general al

Akcros Chemicals și corespondența dintre această societate și un avocat extern ar fi identice. Așadar, nu ar trebui ca domnul S. să fie considerat doar un consilier intern, ci mai degrabă un avocat independent înscris legal în baroul olandez, care își exercită profesia în calitate de consilier juridic intern în cadrul unei întreprinderi.

145 În plus, reclamantele arată că, în corespondența în cauză, domnul S. oferea o opinie juridică asupra modului de abordare a anumitor întrebări care apăreau în contextul programului de conformare a societății Akzo Nobel cu dreptul concurenței. Această opinie juridică s-ar baza la rândul ei pe opinia avocatului extern al reclamantelor.

146 CCBE consideră că, în cadrul aplicării protecției confidențialității, nu ar trebui să se facă distincție între consilierii juridici care sunt salariați într-o societate căreia îi acordă consultanță și cei care nu sunt salariați, ci între cei care sunt supuși unor obligații profesionale a căror respectare este supravegheată de baroul din statul membru respectiv și cei care nu sunt supuși acestor obligații. Această soluție ar asigura respectarea deplină a principiilor stabilite în Hotărârea AM & S, și anume criteriile de independență și subordonare față de o disciplină profesională oficială. CCBE susține că, în pofida statutului său de salariat, domnul S. îndeplinește toate criteriile de independență impuse de această hotărâre.

147 ECLA subliniază că, în Hotărârea AM & S, Curtea nu a afirmat în mod expres că un avocat angajat nu ar putea niciodată să fie considerat independent. O întreprindere ar trebui să aibă dreptul de a solicita o opinie juridică unui avocat ales de aceasta, fără să creeze astfel o probă împotriva ei înseși, în condițiile în care acest avocat este legal calificat și obligat să respecte normele deontologice și disciplinare corespunzătoare. În plus, dreptul muncii din statele membre ar proteja consilierii interni împotriva concedierilor pentru motivul că ar fi refuzat să execute un ordin contrar deontologiei profesionale.

148 Ordinul olandez al avocaților arată că, în Hotărârea AM & S, Curtea nu a refuzat în mod categoric să admită, în ceea ce privește comunicările de la consilierii juridici de întreprindere, protecția în temeiul confidențialității comunicărilor între avocat și client. Conform hotărârii respective, această protecție ar fi strâns legată de condiția ca avocatul să fie independent. Or, avocații înregistrați în baroul olandez angajați în cadrul unei întreprinderi ar fi de asemenea independenți față de clientul/angajatorul lor, precum ceilalți avocați, și ar avea același statut și aceleași drepturi și obligații precum aceștia din urmă, inclusiv protecția confidențialității, putând să le fie aplicate aceleași sancțiuni.

149 În această privință, Ordinul olandez al avocaților remarcă faptul că, în 1996, în Țările de Jos a fost adoptat un regulament care permite expres avocaților să fie angajați. Independența avocaților angajați ar fi garantată prin încheierea unui acord cu angajatorii lor privind condițiile de angajare, alături de norme disciplinare și deontologice care rezultă din înscrierea lor în baroul olandez. Acest acord privind condițiile de angajare ar cuprinde un anumit număr de obligații stricte, care ar fi de natură să întărească independența avocatului față de angajatorul său. Pe de altă parte, acest acord ar obliga angajatorul să permită avocatului angajat să se conformeze normelor disciplinare și deontologice care reglementează exercitarea profesiei sale. Ordinul olandez al avocaților concluzionează că aceste principii, care stau la baza Hotărârii AM & S, impun aplicarea protecției confidențialității comunicărilor între avocați și clienți în cazul domnului S.

150 Comisia susține că respectivele mesaje electronice nu constituie o comunicare cu un avocat independent, nu fac dovada vreunei intenții de a comunica cu un avocat independent și nici nu preiau textul sau conținutul comunicărilor scrise cu un avocat independent în cadrul și în scopul dreptului la apărare al reclamantelor. Prin urmare, problema fundamentală care s-ar pune ar fi dacă acestea trebuie protejate tocmai pentru că reprezintă o comunicare internă cu un membru al serviciului juridic al reclamantelor. Or, contrar cu ceea ce par să susțină reclamantele, Curtea ar fi declarat în mod expres, în Hotărârea AM & S, că aceste comunicări între o întreprindere și consilierul său juridic intern nu sunt protejate în temeiul confidențialității comunicărilor între avocați și clienți.

151 În continuare, în ceea ce privește argumentarea subsidiară, reclamantele formulează, în esență, cinci motive pentru care acestea consideră că, dacă Hotărârea AM & S ar trebui interpretată în sensul că exclude în mod absolut consilierii juridici de întreprindere din sfera protecției respective, ar trebui în consecință să se extindă domeniul de aplicare personal al acestei protecții dincolo de ceea ce s-a stabilit în această jurisprudență.

152 În primul rând, reclamantele subliniază că, după pronunțarea Hotărârii AM & S, anumite state membre au extins domeniul de aplicare al protecției confidențialității și au introdus noi posibilități pentru consilierii juridici de întreprindere de a fi admiși în baroul lor național. Potrivit reclamantelor, majoritatea statelor membre recunosc în prezent consilierilor juridici de întreprindere beneficiul acestei protecții.

153 ECLA a arătat de asemenea, în baza unei analize de drept comparat, că legislația majorității statelor membre recunoaște în prezent independența consilierilor juridici de întreprindere și confidențialitatea comunicărilor acestora. La rândul său, ACCA remarcă faptul că, din 1982, în statele membre s-a manifestat o tendință în creștere de recunoaștere a protecției confidențialității comunicărilor între avocați și clienți inclusiv în beneficiul consilierilor juridici de întreprindere. CCBE remarcă însă că în Franța, în Italia, în Luxemburg, în Finlanda, în Austria și în Suedia protecția menționată nu este recunoscută consilierilor juridici de întreprindere. Cu toate acestea, pentru CCBE problema esențială ar fi dacă, în fiecare stat membru, consilierii juridici de întreprindere salariați sunt sau nu supuși unei reglementări profesionale, în măsura în care obligația de a proteja confidențialitatea comunicărilor între avocați și clienți ar fi în general legată de calitatea de membru al unui barou. Or, anumite țări interzic în mod absolut posibilitatea avocaților înscriși în barou să fie salariați – de exemplu Belgia și Grecia –, în timp ce altele o permit – în special Danemarca, Germania, Spania, Irlanda, Țările de Jos, Portugalia și Regatul Unit.

154 Comisia remarcă faptul că, în momentul pronunțării Hotărârii AM & S, anumite state membre acordau deja un statut special consilierilor juridici de întreprindere.

Or, potrivit acesteia, situația nu este diferă în prezent. Astfel, nu se contestă faptul că protecția în temeiul confidențialității comunicărilor între avocat și client nu este recunoscută consilierilor juridici de întreprindere în Franța, în Italia, în Luxemburg, în Austria și în Finlanda. De altfel, Comisia susține, în ceea ce privește concluziile formulate de ECLA în raportul său, că acestea nu au valoarea univocă pe care aceasta consideră că o au.

155 În ceea ce privește apartenența la barou a consilierilor juridici de întreprindere, Comisia susține că, deși în anumite state membre este posibil ca o persoană să fie în același timp salariat și membru al baroului – în special în Spania și în Regatul Unit –, iar în altele, consilierii juridici salariați pot fi membri ai baroului în anumite condiții – în special în Germania și în Țările de Jos –, nu este mai puțin adevărat că, într-un mare număr de state membre, statutul de salariat și apartenența la barou sunt incompatibile – spre exemplu, în Republica Cehă, în Franța, în Italia, în Letonia, în Lituania, în Ungaria, în Austria și în Suedia. Acest ultim grup de state nu ar asigura protecția confidențialității documentelor schimbate cu acești consilieri juridici. În sfârșit, în Finlanda, exercitarea profesiei de avocat independent nu ar impune apartenența la barou. Comisia concluzionează că, în majoritatea lor, statele membre nu acordă protecția confidențialității consilierilor juridici de întreprindere, nici chiar atunci când aceștia pot fi membri ai unui barou. În orice caz, dacă evoluțiile observate în anumite state membre ar fi ridicat la rangul de principiu de drept comunitar, s-ar da naștere unei situații de insecuritate juridică.

156 În al doilea rând, reclamantele remarcă faptul că, după pronunțarea Hotărârii AM & S, dreptul comunitar al concurenței a cunoscut o serie de reforme fundamentale, ale căror efecte conduc la reexaminarea aplicabilității protecției confidențialității comunicărilor între avocați și clienți consilierilor juridici interni, în special celor înscrși într-un barou național. Astfel, în cadrul modernizării dreptului comunitar al concurenței, atât Regulamentul 1/2003, cât și Comunicarea Comisiei privind imunitatea la amenzi și reducerea quantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri (JO 2002, C 45, p. 3) ar impune întreprinderilor responsabilități extinse

pentru ca acestea să evalueze conformitatea comportamentelor lor cu aceste norme. Chiar dacă această evaluare s-ar efectua în mod normal sub îndrumarea de principiu a unui avocat extern, consilierii juridici de întreprindere ar avea un rol principal care ar fi împiedicat prin excluderea lor din sfera protecției respective.

157 În schimb, Comisia consideră că înlocuirea Regulamentului nr. 17 prin Regulamentul nr. 1/2003, care, în plus, impune întreprinderilor să evalueze ele însele compatibilitatea acordurilor lor cu condițiile articolului 81 alineatul (3) CE nu are nicio relevanță în speță, în măsura în care problema confidențialității ar putea cu dificultate să fie invocată în acest cadru.

158 În al treilea rând, reclamantele invocă faptul că tratamentul diferențiat al avocatului extern și al consilierului juridic de întreprindere înscris într-un barou național, în cadrul aplicării protecției confidențialității, este arbitrar și, așadar, contrar principiului egalității de tratament și ridică probleme legate de libertatea de stabilire și de libertatea de a presta servicii. ACCA susține de asemenea această argumentare și adaugă faptul că Hotărârea AM & S discriminează și consilierii juridici din afara comunității, în măsura în care protecția respectivă nu este recunoscută decât avocaților înscriși într-un barou al unui stat membru (punctul 25 din hotărâre).

159 Comisia consideră că principiul fundamental potrivit căruia întreprinderile au dreptul la un proces echitabil și, în special, să consulte în mod liber avocatul pe care îl aleg nu este restrâns în mod nelegal, în ceea ce îi privește pe consilierii juridici de întreprindere, prin limitările stabilite în Hotărârea AM & S. De altfel, aceasta arată că ACCA invocă un aspect nou, care nu a fost invocat de reclamante și este, așadar, inadmisibil și care, în orice caz, nu face obiectul prezentei proceduri.

160 În al patrulea rând, reclamantele fac trimitere la Hotărârea Tribunalului din 7 decembrie 1999, Interporc/Comisia (T-92/98, Rec., p. II-3521), confirmată prin Hotărârea

Curții din 6 martie 2003, Interporc/Comisia (C-41/00 P, Rec., p. I-2125), în care Tribunalul ar fi considerat corespondența dintre consilierii juridici din serviciul juridic al Comisiei și aceasta din urmă ca fiind protejată în temeiul confidențialității comunicărilor între avocați și clienți. Or, nu ar exista odiferență între independența membrilor serviciului juridic al Comisiei în raport cu această instituție și cea a unui consilier juridic dintr-o întreprindere înscris într-un barou în raport cu angajatorul său.

161 Comisia respinge această analogie. Protecția acordată în Hotărârile din 7 decembrie 1999 și din 6 martie 2003, Interporc/Comisia, citate anterior, pentru comunicările provenind de la membri ai serviciului său juridic ar decurge din faptul că interesul public s-ar opune divulgării acestor documente redactate doar în scopul unei proceduri jurisdicționale determinate.

162 În sfârșit, în al cincilea rând, potrivit reclamanților, comunicările între domnul S. și directorul general al Akros Chemicals constituie o corespondență între două persoane stabilite în Țările de Jos și, respectiv, Regatul Unit. Or, conform dreptului olandez, corespondența domnului S. ar beneficia de protecția confidențialității în temeiul articolului 51 din legea olandeză privind concurența. Această protecție ar fi recunoscută și în Regatul Unit. Or, dreptul comunitar nu ar trebui să fie mai restrictiv decât cele două sisteme juridice naționale.

163 CCBE consideră că, în lipsa unei armonizări comunitare a normelor de organizare a profesiei de avocat, domeniul de aplicare personal al conceptului comunitar al confidențialității comunicărilor între avocat și client ar trebui reglementat de dreptul național. ECLA arată că, întrucât statutul, drepturile și obligațiile unui avocat țin de dreptul național, Comisia nu are dreptul să ignore protecția conferită de acesta, conform principiului autonomiei procedurale naționale. În sfârșit, Ordinul olandez al avocaților susține această argumentare și confirmă faptul că protecția respectivă se aplică în dreptul olandez al concurenței, în ceea ce privește inspecția, în cazul tuturor avocaților înscrși în barou, indiferent dacă sunt sau nu angajați.

164 Comisia contestă faptul că trebuie să respecte norme naționale referitoare la confidențialitatea comunicărilor între avocat și client. Această situație ar fi contrară priorității Regulamentului nr. 1/2003 – și, anterior, Regulamentului nr. 17 –, precum și Hotărârii AM & S prin care s-a dezvoltat un concept comunitar în materie. În plus, Comisia subliniază că, întrucât competențele sale de inspecție vizează întreaga Uniune Europeană, domeniul de aplicare a acestei protecții nu poate fi determinat în baza legislației și normelor barourilor statelor membre. Într-adevăr, aceasta ar crea dificultăți enorme de ordin juridic și practic. Comisia reafirmă în orice caz faptul că în Țările de Jos dreptul la protecția confidențialității este mult mai limitat decât pretind reclamantele și intervenienții.

— Aprecierea Tribunalului

165 Documentele din seria B includ, în afara documentelor manuscrise, care au fost deja examinate, o corespondență purtată prin mesaje electronice, în mai și în iunie 2000, între directorul general al Akcros Chemicals și domnul S., un avocat înscris în baroul olandez care, la momentul la care s-au petrecut faptele, era membru al serviciului juridic al Akzo Nobel, unde îndeplinea în primul rând rolul de coordonator în legătură cu dreptul concurenței.

166 În primul rând, în legătură cu principala argumentare a reclamantelor, trebuie subliniat că, în Hotărârea AM & S, Curtea a hotărât în mod expres faptul că protecția acordată de dreptul comunitar, în cadrul aplicării Regulamentului nr. 17, în temeiul confidențialității comunicărilor între avocați și clienți, nu se aplica decât în măsura în care acești avocați erau independenți, mai exact nu erau legați de clientul lor printr-un raport de muncă (punctele 21, 22 și 27 din hotărâre). Această cerință referitoare la poziția și la calitatea de avocat independent care trebuie îndeplinită de către consilierul de la care provine corespondența susceptibilă să fie protejată este bazată pe o concepție a rolului avocatului, considerat colaborator al justiției și chemat să furnizeze, în deplină independență și în interesul superior al acesteia, asistența legală de care clientul are nevoie (Hotărârea AM & S, punctul 24).

- 167 Prin urmare, Curtea a exclus în mod expres comunicările cu consilierii juridici de întreprindere, și anume consilierii legați de clientul lor printr-un raport de muncă, de la protecția principiului confidențialității. În plus, trebuie subliniat că această excludere a fost decisă cu bună știință de către Curte, având în vedere că această chestiune a fost îndelung dezbătută în cursul procedurii judiciare, iar avocatul general Sir Gordon Slynn propusese în mod expres în concluziile prezentate în cauza în care s-a pronunțat această hotărâre ca avocatul legat printr-un contract de muncă, dar care rămânea membru al profesiei și supus normelor de disciplină și deontologie, să beneficieze de același tratament ca și avocații independenți (Concluziile avocatului general Sir Gordon Slynn prezentate în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea AM & S, citată anterior, Rec., p. 1655).
- 168 Prin urmare, trebuie să se concluzioneze că, spre deosebire de ceea ce susțin reclamantele și unii dintre intervenienți, Curtea a definit în Hotărârea AM & S conceptul de avocat independent într-un mod negativ, în măsura în care a solicitat ca acesta să nu fie legat de clientul său printr-un raport de muncă (a se vedea punctul 166 de mai sus), iar nu în mod pozitiv, în temeiul apartenenței la un barou sau al obligativității respectării normelor de disciplină și privind deontologia profesională. Astfel, Curtea consacră criteriul asistenței legale furnizate „în deplină independență” (Hotărârea AM & S, punctul 24), pe care o consideră ca fiind cea furnizată de un avocat care este din punct de vedere structural, ierarhic și funcțional un terț în raport cu întreprinderea care beneficiază de această asistență.
- 169 Prin urmare, trebuie respinsă argumentarea invocată în principal de reclamante și trebuie să se concluzioneze că acea corespondență dintre un avocat care este legat de Akzo Nobel printr-un raport de muncă și un director aparținând societății acestui grup nu este protejată prin confidențialitate, astfel cum este definită aceasta în Hotărârea AM & S.
- 170 În al doilea rând, în legătură cu argumentarea invocată de reclamante în subsidiar, conform căreia Tribunalul ar trebui să extindă domeniul de aplicare personal al confidențialității peste limitele stabilite de Curte în Hotărârea AM & S, trebuie constatat în primul rând faptul că analiza sistemelor juridice ale statelor membre arată că, deși este adevărat, astfel cum susțin reclamantele și unii dintre intervenienți,

că recunoașterea specifică a rolului consilierului juridic de întreprindere și protecția comunicărilor cu acesta în temeiul confidențialității sunt relativ mai răspândite în prezent decât la momentul pronunțării Hotărârii AM & S, totuși nu este posibil să se identifice tendințe uniforme sau vădit majoritare în acest sens în sistemele juridice ale statelor membre.

171 În special, pe de o parte, analiza de drept comparat arată că există întotdeauna un număr important de state membre care exclud consilierii juridici de întreprindere din sfera protecției confidențialității comunicărilor între avocați și clienți. De altfel, în anumite state membre, această problemă nu pare să fi fost soluționată în mod univoc și definitiv. În sfârșit, unele state membre și-au aliniat sistemele lor la sistemul comunitar, astfel cum rezultă din Hotărârea AM & S. Pe de altă parte, o astfel de analiză arată că un număr considerabil de state membre nu permit consilierilor juridici de întreprindere să se înscrie în barou și, prin urmare, nu le atribuie statutul de avocat. Într-adevăr, în mai multe țări, statutul de consilier juridic angajat pentru o persoană care nu este avocat și calitatea de avocat rămân incompatibile. Pe de altă parte, chiar în țările care admit această posibilitate, înscrierea în barou a consilierilor juridici de întreprindere și obligarea acestora la respectarea unor norme deontologice profesionale nu implică întotdeauna protecția comunicărilor cu aceștia în temeiul confidențialității.

172 În al doilea rând, în ceea ce privește argumentarea reclamantelor potrivit căreia dreptul comunitar al concurenței a suferit o evoluție care ar impune reconsiderarea soluției adoptate de Curte în Hotărârea AM & S, trebuie reamintit faptul că protecția confidențialității comunicărilor între avocat și client constituie o limitare a exercitării de către Comisie a competențelor sale de inspecție și că aceste competențe se exercită în principal în cadrul luptei împotriva celor mai grave încălcări ale articolului 81 alineatul (1) CE, printre care în special cartelurile de stabilire a prețurilor sau de împărțire a piețelor, precum și împotriva încălcărilor articolului 82 CE. Prin urmare, trebuie să se considere că desființarea, în cadrul modernizării dreptului comunitar al concurenței, a sistemului de notificare și, în consecință, atribuirea prin Regulamentul 1/2003 a unei responsabilități mai extinse în evaluarea conformității comportamentelor lor în raport cu articolul 81 alineatul (3) CE nu au incidență directă asupra acestei problematici.

173 Pe de altă parte, chiar acceptând că adoptarea Regulamentului nr. 1/2003 precum și a comunicării Comisiei privind imunitatea la amenzi și reducerea quantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri ar fi putut spori nevoia întreprinderilor de a-și examina comportamentul și de a-și defini strategiile juridice în raport cu dreptul concurenței, cu asistența unui consilier juridic care are cunoștințe aprofundate despre întreprindere și despre piața respectivă, nu este mai puțin adevărat că aceste exerciții de evaluare și de orientare strategică pot fi realizate de către un avocat extern cu deplina cooperare a departamentelor din întreprindere, inclusiv a departamentelor juridice interne. Or, în acest cadru, comunicările dintre consilierii juridici de întreprindere și avocatul extern ar fi în principiu protejate prin confidențialitate dacă acestea s-ar înscrie în cadrul și în scopul dreptului la apărare al întreprinderii. Prin urmare, trebuie să se considere că domeniul de aplicare personal al respectivei protecții, astfel cum a fost stabilit în Hotărârea AM & S, nu constituie un obstacol real în calea posibilității întreprinderilor de a obține o opinie juridică ce le este necesară și nu îi împiedică pe consilierii juridici interni ai acestora să participe la exercitarea evaluării și a orientării strategice. În sfârșit, trebuie constatat că modernizarea dreptului concurenței nu înseamnă în mod necesar că rolul avocaților externi și, respectiv, al consilierilor juridici interni în această privință s-ar fi schimbat în mod substanțial după Hotărârea AM & S. În orice caz, întrucât dreptul comunitar al concurenței are ca destinație întreprinderile, nu s-ar admite, în principiu, ca în cadrul unei întreprinderi comunicările pur interne să nu fie incluse în sfera competențelor de inspecție ale Comisiei, cu excepția, astfel cum s-a arătat, a notelor care se limitează la a prelua textul sau conținutul comunicărilor cu avocați externi, care conțin opinii juridice și a documentelor pregătitoare întocmite exclusiv în scopul solicitării unei opinii juridice a unui avocat extern, în cadrul exercitării dreptului la apărare.

174 În al treilea rând, în ceea ce privește argumentele reclamantelor și ale anumitor intervenienți potrivit cărora tratamentul diferențiat al consilierilor juridici de întreprindere în Hotărârea AM & S este contrar principiului egalității de tratament și ridică probleme din punctul de vedere al liberei circulații a serviciilor și al libertății de stabilire, trebuie reamintit faptul că, potrivit unei jurisprudențe constante, principiul egalității de tratament este încălcat doar atunci când situații comparabile sunt tratate în mod diferit sau când situații diferite sunt tratate în același mod, cu excepția cazului când un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv (Hotărârea Curții din 28 iunie 1990, Hoche, C-174/89, Rec., p. I-2681, punctul 25, Hotărârea Tribunalului din 14 mai 1998, BPB de Eendracht/Comisia, T-311/94, Rec., p. II-1129, punctul

309, și Hotărârea Tribunalului du 4 iulie 2006, Hoek Loos/Comisia, T-304/02, Rec., p. II-1887, punctul 96). Or, trebuie să se constate că avocații externi și consilierii juridici de întreprindere se găsesc în mod evident în situații diferite, având în vedere în special integrarea funcțională, structurală și ierarhică a consilierilor juridici de întreprindere în cadrul societăților care îi angajează. Prin urmare, nu rezultă nicio încălcare a principiului egalității de tratament din faptul de a trata în mod diferit aceste profesii în raport cu protecția confidențialității comunicărilor între avocat și client. Pe de altă parte, în ceea ce privește afirmația reclamantelor referitoare la eventualele prejudicii pe care restrângerea domeniului de aplicare personal al respectivei protecții le produce liberei circulații a serviciilor și libertății de stabilire, este suficient să se constate că nu s-a făcut proba acesteia. În sfârșit, astfel cum subliniază Comisia, argumentele formulate de ACCA referitoare la protecția confidențialității recunoscută avocaților care nu sunt înscrși în baroul unui stat membru nu sunt pertinente în cadrul prezentei proceduri.

175 În al patrulea rând, în ceea ce privește jurisprudența Interporc/Comisia, citată anterior, trebuie subliniat că această jurisprudență nu se referă la limitele competențelor de inspecție ale Comisiei în raport cu încălcările normelor de concurență, ci la accesul particularilor la documentele Comisiei. În orice caz, trebuie subliniat că, spre deosebire de ceea ce susțin reclamantele, Tribunalul nu a stabilit, în Hotărârea din 7 decembrie 1999, Interporc/Comisia, citată anterior, faptul că acea corespondență între membrii serviciului juridic al Comisiei și aceasta din urmă era protejată prin confidențialitatea comunicărilor între avocați și clienți. Într-adevăr, Tribunalul a aplicat excepția de la divulgare întemeiată pe confidențialitatea comunicărilor între avocat și client doar schimburilor dintre Comisie și avocații săi externi; în schimb, comunicările Comisiei cu membrii serviciului său juridic nu au fost divulgate în baza excepției referitoare la protecția muncii la nivel intern a Comisiei (Hotărârea din 7 decembrie 1999, Interporc/Comisia, citată anterior, punctul 41).

176 În sfârșit, potrivit reclamantelor, în al cincilea rând, întrucât comunicările între domnul S. și directorul general al Akcros Chemicals sunt protejate în cadrul sistemelor juridice naționale ale fiecăruia, dreptul comunitar ar trebui să le acorde de asemenea această protecție a confidențialității. Într-un mod mai general, CCBE și,

mai puțin explicit, ECLA și Ordinul olandez al avocaților susțin că domeniul de aplicare personal al conceptului comunitar al confidențialității ar trebui să fie reglementat în dreptul național. În această privință, trebuie reamintit faptul că protecția confidențialității comunicărilor între avocat și client constituie o excepție de la competențele de inspecție ale Comisiei. Prin urmare, această protecție are o influență directă asupra condițiilor în care acționează această instituție într-un domeniu la fel de esențial pentru funcționarea pieței comune precum cel al respectării normelor de concurență (Hotărârea AM & S, punctul 30). Pentru aceste motive, Curtea și Tribunalul au instituit un concept comunitar al confidențialității comunicărilor între avocat și client. Teza reclamantelor și a intervenienților este în contradicție atât cu stabilirea acestui concept comunitar, cât și cu aplicarea uniformă a competențelor Comisiei asupra pieței comune și trebuie, în consecință, să fie respinsă.

177 Având în vedere cele de mai sus, trebuie să se respingă teza formulată în subsidiar de către reclamante, în legătură cu extinderea domeniului de aplicare personal al protecției confidențialității comunicărilor între avocat și client, peste limitele stabilite de Curte în Hotărârea AM & S.

178 În plus, trebuie subliniat faptul că reclamantele par să indice de asemenea că mesajele electronice care fac obiectul litigiului făceau cunoscută, între alte informații, consilierea furnizată de avocatul lor extern (a se vedea punctul 145 de mai sus). Cu toate acestea, examinarea documentelor în cauză nu susține în niciun caz această afirmație.

179 În consecință, trebuie să se concluzioneze că nu s-a săvârșit o eroare de către Comisie atunci când a considerat că nu ar fi trebuit să fie protejată în temeiul confidențialității corespondența purtată între directorul general al Ackros Chemicals și membrul serviciului juridic al Akzo Nobel, care reprezenta o parte din documentele din seria B.

180 În consecință, cel de al doilea motiv trebuie respins.

Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe încălcarea drepturilor fundamentale care s-ar afla la baza protecției confidențialității comunicărilor între avocat și client

181 Prin al treilea motiv, reclamantele arată că, întrucât nu a respectat protecția confidențialității comunicărilor între avocați și clienți, Comisia a încălcat și drepturile fundamentale care se află la baza acestui principiu. Într-adevăr, reclamantele consideră că această protecție este întemeiată pe mai multe drepturi fundamentale recunoscute în sistemele de drept din unele state membre și este admisă în dreptul comunitar, în special dreptul la apărare și respectarea vieții private și a libertății de exprimare. Cu toate acestea, reclamantele nu dezvoltă acest al treilea motiv decât într-un mod foarte succint, fără a susține afirmația lor cu argumente concrete.

182 În această privință, Tribunalul consideră că acest al treilea motiv nu are o existență autonomă în raport cu cele două motive examinate anterior. Într-adevăr, această presupusă încălcare a drepturilor fundamentale ale reclamantelor nu este întemeiată pe alte obiecțiuni decât cele care au fost invocate pentru stabilirea pretensei încălcări a principiului protecției confidențialității. Or, aceste obiecțiuni au fost deja analizate în cadrul primului și al celui de al doilea motiv din prezenta cauză.

183 În consecință, nu mai este cazul să se analizeze al treilea motiv.

184 Având în vedere cele de mai sus, trebuie să se concluzioneze că încălcările constatate de către Comisie cu ocazia procedurii de examinare a documentelor pentru

care reclamantele invocaseră protecția confidențialității nu au avut drept consecință lipsirea ilegală a reclamantelor de această protecție în raport cu documentele în cauză, în măsura în care, astfel cum s-a considerat, Comisia nu a săvârșit o eroare atunci când a decis că niciunul dintre aceste documente nu intra în domeniul acestei protecții.

185 Prin urmare, trebuie să se respingă acțiunea în cauza T-253/03.

Cu privire la cheltuielile de judecată

186 Potrivit articolului 87 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. În același timp, potrivit articolului 87 alineatul (3), în cazul în care părțile cad în pretenții cu privire la unul sau la mai multe capete de cerere, Tribunalul poate să repartizeze cheltuielile de judecată sau poate decide ca fiecare parte să suporte propriile cheltuieli.

187 În speță, deși reclamantele au căzut în pretenții cu privire la concluziile formulate, Tribunalul a considerat că, în orice caz, Comisia a comis diverse nereguli în procedura administrativă care se află la baza prezentelor cauze. Având în vedere această împrejurare, Tribunalul consideră că se realizează o justă apreciere a împrejurărilor speței dacă hotărăște ca reclamantele să suporte trei cincimi din propriile cheltuieli de judecată și trei cincimi din cheltuielile de judecată efectuate de către Comisie, atât în ceea ce privește procedura principală, cât și procedura privind măsurile provizorii.

188 Potrivit articolului 87 alineatul (4) al treilea paragraf din Regulamentul de procedură, Tribunalul poate dispune ca un intervenient să suporte propriile cheltuieli de judecată. În speță, intervenienții în susținerea reclamantelor vor suporta propriile cheltuieli de judecată, atât în ceea ce privește procedura principală, cât și procedura privind măsurile provizorii.

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera întâi extinsă)

declară și hotărăște:

- 1) **Respinge ca inadmisibilă acțiunea introdusă în cauza T-125/03.**
- 2) **Respinge ca neîntemeiată acțiunea introdusă în cauza T-253/03.**
- 3) **Akzo Nobel Chemicals Ltd și Akcros Chemicals Ltd suportă trei cincimi din propriile cheltuieli de judecată aferente procedurii principale și procedurii privind măsurile provizorii. De asemenea, acestea suportă trei cincimi din cheltuielile de judecată efectuate de către Comisie, aferente procedurii principale și procedurii privind măsurile provizorii.**

- 4) **Comisia suportă două cincimi din propriile cheltuieli de judecată aferente procedurii principale și procedurii privind măsurile provizorii. De asemenea, aceasta suportă două cincimi din cheltuielile efectuate de Akzo Nobel Chemicals și Akcros Chemicals, aferente procedurii principale și procedurii privind măsurile provizorii.**
- 5) **Intervenții suportă propriile cheltuieli de judecată aferente procedurii principale și procedurii privind măsurile provizorii.**

Cooke

García-Valdecasas

Labucka

Prek

Ciucă

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 17 septembrie 2007.

Grefier

Președinte

E. Coulon

J. D. Cooke

Cuprins

Faptele și procedura	II - 3535
Concluziile părților	II - 3542
Cu privire la admisibilitatea acțiunii în cauza T-125/03	II - 3545
Argumentele părților	II - 3545
Aprecierea Tribunalului	II - 3548
Cu privire la fond în cauza T-253/03	II - 3552
Cu privire la primul motiv, întemeiat pe încălcarea procedurilor referitoare la aplicarea principiului protecției confidențialității comunicărilor între avocați și clienți ...	II - 3553
Argumentele părților	II - 3553
Aprecierea Tribunalului	II - 3559
Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe respingerea nejustificată a cererii de protecție a confidențialității comunicărilor între avocați și clienți în ceea ce privește documentele în litigiu	II - 3569
Cu privire la cele două copii ale memorandumului dactilografiat din seria A	II - 3569
— Argumentele părților	II - 3569
— Aprecierea Tribunalului	II - 3574
Cu privire la notele manuscrise din seria B	II - 3581
— Argumentele părților	II - 3581
— Aprecierea Tribunalului	II - 3581
Cu privire la mesajele electronice schimbate cu un membru al serviciului juridic al reclamantelor, care fac parte din seria B	II - 3582
— Argumentele părților	II - 3582
— Aprecierea Tribunalului	II - 3590
Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe încălcarea drepturilor fundamentale care s-ar afla la baza protecției confidențialității comunicărilor între avocat și client	II - 3596
Cu privire la cheltuielile de judecată	II - 3597
II - 3600	